

โครงการยววิจัยเศรษฐกิจชุมชนฉบับสมบูรณ์ ปี 2552

โครงการ เส้นทางตลาดผลผลิตสัตว์น้ำประมงพื้นบ้านของหมู่บ้านหัวหิน

อาจารย์ที่ปรึกษา นางกรองใจ ปองอนุสรณ์
โรงเรียน ละงูพิทยาคม

คณะผู้วิจัย

1. น.ส.ธิดารัตน์ เต๊ะชวน
2. น.ส.จุฑารัตน์ หวันสุ
3. นายเจตชนินทร์ เอ็งฉ้วน

สิงหาคม 2553

สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
ชุดโครงการวิจัย “การวิจัยและพัฒนาเชิงพื้นที่ 5 จังหวัดภาคใต้ตอนกลาง”

กิตติกรรมประกาศ

ทางคณะผู้วิจัยขอขอบคุณ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ที่ได้จัดทำโครงการนี้
ขึ้นมา

ขอขอบคุณ คุณครูกรองใจ ปองอนุสรณ์ ที่ให้การสนับสนุนและเป็นที่ปรึกษาในการวิจัย
โครงการนี้มาโดยตลอด

ขอขอบคุณ นายเฉลิมเดช แซ่ม่อง ตัวแทนเจ้าของเรือประมงที่ให้ข้อมูลกับทางคณะผู้วิจัย

ขอขอบคุณ นายห่อเหล็ก ยาหาหมัน ตัวแทนชาวประมงที่ให้ข้อมูลกับทางคณะผู้วิจัย

ขอขอบคุณนายป่าว ปะดุกา ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 ที่ให้ข้อมูลของหมู่บ้านกับทางคณะผู้วิจัย
หากมีสิ่งใดขาดตกบกพร่องและผิดพลาดประการใด ทางคณะผู้วิจัยก็ต้องขออภัยมา ณ ที่นี้ด้วย

คณะผู้จัดทำ

- 1.น.ส.ธิดารัตน์ เต๊ะชวน
- 2.น.ส.จุฑารัตน์ หวันตู
- 3.นายเจตชนินทร์ เอ็งฉ้วน

ชื่อโครงการ : เส้นทางตลาดผลผลิตสัตว์น้ำประมงพื้นบ้านของหมู่บ้านหัวหิน
 ผู้จัดทำ : น.ส.ธิดารัตน์ เต๊ะชวน น.ส.จุฑารัตน์ หวันสุ นายเจตชนินทร์ เอ็งฉ้วน
 ครูที่ปรึกษา : นางกรรณิชา ปองอนุสรณ์
 โรงเรียน : ละงูพิทยาคม

บทคัดย่อ

สภาพทั่วไปของหมู่บ้านหัวหิน ประชากรส่วนใหญ่มีสภาพเศรษฐกิจขึ้นอยู่กับภาคการประมง ซึ่งนอกจากจะมีการทำประมงที่ดำเนินการโดยผู้ประกอบการรายใหญ่แล้ว ชาวประมงส่วนใหญ่ในแต่ละพื้นที่เป็นชาวประมงขนาดเล็กรายย่อยจำนวนมากที่ดำรงชีวิตอยู่กับแหล่งทรัพยากรชายฝั่ง ใช้เครื่องมือประมงขนาดเล็กทำการประมงโดยใช้เรือหางยาวทำมาหากินกับทะเลในระยะทางที่สามารถเดินทางไปกลับได้ภายใน 1 วัน ประกอบกับพื้นที่ของหมู่บ้านหมู่ที่ 1 ตำบลละงู อำเภอละงู จังหวัดสตูล มีลักษณะทางภูมิศาสตร์และสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านขนาดเล็ก เนื่องจากพื้นที่ของหมู่บ้านเป็นชายฝั่งมีระดับน้ำทะเลขึ้น-ลงวันละ 2 ครั้ง กระแสน้ำไหลหมุนเวียนเหมือนเข็มนาฬิกา ในแต่ละเดือนมีน้ำเป็นและน้ำตายโดยมีช่วงน้ำเกิดตั้งแต่ 11 ค่ำ-6 ค่ำ (ทั้งข้างขึ้นและข้างแรม) สภาพดินเป็นดินโคลนปนทราย ดินทราย ดินเลน และทรัพยากรอื่นๆประกอบไปด้วย ภูเขาทะเลและป่าชายเลน ที่เป็นปัจจัยหนุนให้บริเวณหมู่บ้านหัวหินเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ของสัตว์น้ำหลากหลายชนิดส่งผลทำให้ประชากรประกอบอาชีพประมงเป็นอาชีพหลัก โดยชาวประมงในหมู่บ้านประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการทำประมงนั้นจะใช้เครื่องมือที่หลากหลายขึ้นอยู่กับความชุกชุมของสัตว์น้ำในแต่ละฤดูกาลองค์ความรู้และความถนัดของการใช้เครื่องมือ ทุนทรัพยากรในการซื้ออุปกรณ์ทำการประมงของแต่ละบุคคล บางเครื่องมือที่จัดหามาจะใช้งานได้ตลอดปีเช่น อวนปลาทราย อวนปลาทุ ไชปูม้า อวนปู อวนปลากระบอก เครื่องมือบางชนิดทำบางฤดูกาลเช่น อวนกุ้ง อวนปลาเกะเหรา โป๊ะน้ำตื้นเป็นต้น ในการสำรวจพบว่า ประชากรที่ประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านเป็นผู้ประกอบการรายขนาดเล็ก ซึ่งใช้เครื่องมือที่ไม่ทันสมัยมากนัก อาศัยความสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ องค์ความรู้และความถนัดที่ได้เรียนรู้มาจากรบพรุษ เป็นอาชีพที่สืบทอดสำหรับผลผลิตที่ชาวประมงของหมู่บ้านหัวหินที่หามาได้ จะนำไปจำหน่ายให้กับพ่อค้าคนกลางในหมู่บ้าน โดยที่ชาวประมงไม่ได้เป็นผู้กำหนดราคาในการซื้อขายผลผลิต ซึ่งจะค่านึงว่ามีผลผลิตแล้ว จำเป็นต้องขาย รายได้ที่ได้รับไม่เป็นตัวค่านึงเพราะราคาซื้อ-ขายผลผลิตสัตว์น้ำในหมู่บ้านแต่ละชนิดมีราคาคุณภาพราคาเดิมอยู่ตลอดเวลา ไม่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามอุปสงค์และอุปทานหรือกลไกตลาด และชาวประมงพื้นบ้านไม่มีอำนาจต่อรองกับพ่อค้าคนกลางในการแลกเปลี่ยนผลผลิตและสิทธิผลประโยชน์ที่พ่อค้าคนกลางที่ให้กับชาวประมงขึ้นอยู่กับการผูกขาดในการซื้อขายที่มีต่อกัน สำหรับเส้นทางผลผลิตสัตว์น้ำได้นำไปขายให้พ่อค้าคนกลางในท้องถิ่น จะมีการส่งต่อผลผลิตไปยังตลาดใน

ต่างจังหวัด ผลผลิตที่ได้มาไม่ได้จำหน่ายโดยตรงในหมู่บ้านเนื่องจากประชากรในหมู่บ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพประมงเกือบทุกครัวเรือน

จากสภาพเศรษฐกิจในยุคปัจจุบัน การประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านขนาดเล็กของหมู่บ้านหัวหิน ประสบกับปัญหาด้านต้นทุนในการผลิตเช่น ราคาน้ำมันเชื้อเพลิง ราคาเครื่องมืออุปกรณ์ วัสดุที่ใช้ในการทำประมง โดยเฉพาะอย่างยิ่งราคาน้ำมัน ซึ่งมีมูลค่าต่อหน่วยที่สูงขึ้นและราคาอุปกรณ์ที่มีราคาสูงโดยไม่มีการปรับลดลงตามสภาพการณ์ ส่งผลให้รายได้ของชาวประมงไม่เพียงพอต่อการดำเนินชีวิต นอกจากนี้ชาวประมงในหมู่บ้านยังประสบปัญหาด้านผลผลิตสัตว์น้ำที่ลดลง และสืบเนื่องมาจากการใช้ไฟฟ้าในการจับปลาของเรือประมงขนาดใหญ่ทำให้ชาวประมงพื้นบ้านขนาดเล็กจะทำการประมงได้ผลผลิตน้อยลง เมื่อเปรียบเทียบกับในยุคก่อน

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ.....	ก
บทคัดย่อ.....	ข
สารบัญ.....	ง
สารบัญตาราง.....	จ
สารบัญภาพ.....	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	
ที่มาและความสำคัญ.....	1
วัตถุประสงค์.....	2
ขอบเขตการศึกษา.....	2
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	2
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	3
บทที่ 3 วิธีการศึกษา.....	19
บทที่ 4 ผลการศึกษา.....	20
บทที่ 5 สรุปและอภิปรายผลการศึกษา.....	27
เอกสารอ้างอิง.....	29
ภาคผนวก ก.....	30
ภาคผนวก ข.....	32

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
ตารางที่ 2.1 สถานการณ์ปุ๋ยน้ำในชุมชนหมู่บ้านหัวหินแบ่งตามประเภทเครื่องมือ	16
ตารางที่ 2.2 ตารางแสดงความสัมพันธ์ระหว่างเครื่องมือประมงและช่วงเวลาการออกจับสัตว์น้ำ	17
ตารางที่ 4.1 ตารางแสดงปริมาณการจับสัตว์น้ำต่อวัน /ต่อคน	22
ตารางที่ 4.2 เครื่องมือประมงที่ทำในบ้านหัวหิน	23
ตารางที่ 4.3 การนำไปจำหน่ายและการกำหนดราคา	23
ตารางที่ 4.4 รายได้ ต้นทุน และรายได้สุทธิ	23
ตารางที่ 4.5 ตารางเปรียบเทียบราคาผลผลิตสัตว์น้ำที่มีการเปลี่ยนแปลงตามเส้นทางการตลาด ของผลผลิตสัตว์น้ำของหมู่บ้านหัวหิน	25
ตารางที่ 4.6 ข้อมูลการใช้เครื่องมือประมงแต่ละประเภทของชาวประมงหมู่บ้านหัวหิน	26

สารบัญภาพ

ภาพ	หน้า
ภาพที่ 2.1 วิธีการตลาดกึ่งจากการประมงขนาดเล็กบริเวณอ่าวปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช	13
ภาพที่ 2.2 วิธีการตลาดปลากระบอกจากการประมงขนาดเล็กบริเวณอ่าวปากพนัง จังหวัด	14
ภาพที่ 2.3 แผนที่ หมู่ที่ 1 บ้านหัวหิน ตำบลละงู อำเภอละงู จังหวัดสตูล	15
ภาพที่ 4.1 แสดงเส้นทางการตลาดของหมู่บ้านหัวหิน	26
ภาพที่ ข 1 สัมภาษณ์ผู้ประกอบการไซหมึก	33
ภาพที่ ข 2 สัมภาษณ์ผู้ประกอบการไซหมึก	33
ภาพที่ ข 3 สัมภาษณ์ผู้ประกอบการจับปลาหลังเขียว	34
ภาพที่ ข 4 สัมภาษณ์ผู้ประกอบการจับปลาทราย	34
ภาพที่ ข 5 เครื่องมือในการประกอบประมงพื้นบ้าน	35
ภาพที่ ข 6 เครื่องมือในการประกอบประมงพื้นบ้าน	35
ภาพที่ ข 7 ผลผลิตสัตว์น้ำ(ปลาลามา)	36
ภาพที่ ข 8 นำผลผลิต(ปลาหลังเขียว)ขายให้กับพ่อค้าคนกลาง	36
ภาพที่ ข 9 ขนส่งผลผลิตส่งตลาดของพ่อค้าคนกลาง	37
ภาพที่ ข 10 ขนส่งผลผลิตส่งตลาดของพ่อค้าคนกลาง	37
ภาพที่ ข 11 ผู้ประกอบการไซหมึก	38
ภาพที่ ข 12 ผลิตภัณฑ์พร้อมนำส่งพ่อค้าคนกลาง	39
ภาพที่ ข 13 ผลิตภัณฑ์พร้อมส่งพ่อค้าคนกลาง	39

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญ

ชุมชนบ้านหัวหิน หมู่ที่ 1 ตำบลละงู อำเภอละงู จังหวัดสตูล ประชากรส่วนใหญ่มีสภาพเศรษฐกิจขึ้นอยู่กับภาคการประมง ซึ่งนอกจากจะมีการทำประมงที่ดำเนินการโดยผู้ประกอบการรายใหญ่แล้ว ยังมีชาวประมงขนาดเล็กรายย่อยจำนวนมากที่ดำรงชีวิตอยู่กับแหล่งทรัพยากรชายฝั่ง ใช้เครื่องมือประมงขนาดเล็ก ใช้เรือหางยาวในระยะทางที่สามารถเดินทางไปกลับได้ภายใน 1 วัน ประกอบกับ มีลักษณะทางภูมิศาสตร์และสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านขนาดเล็ก เนื่องจากพื้นที่ของหมู่บ้านเป็นชายฝั่ง มีระดับน้ำทะเลขึ้น-ลง วันละ 2 ครั้ง กระแสน้ำไหลหมุนเวียนเหมือนเข็มนาฬิกา ในแต่ละเดือนมีน้ำเป็นและน้ำตาย โดยมีช่วงน้ำเกิดตั้งแต่ 11 ค่ำ - 6 ค่ำ (ทั้งข้างขึ้นและข้างแรม) สภาพดินเป็นดินโคลนปนทราย ดินทราย ดินเลน และทรัพยากรอื่นๆประกอบไปด้วย หอยทะเลและป่าชายเลน ที่เป็นปัจจัยหนุนให้บริเวณหมู่บ้านหัวหินเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ของสัตว์น้ำหลากหลายชนิด ประชากรจึงประกอบอาชีพประมงเป็นอาชีพหลัก โดยจะประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านที่ใช้เรือมีขนาดความกว้าง 1.5-2.00 เมตร ยาว 7.5-10.00 เมตร ส่วนเครื่องยนต์ใช้เครื่องยนต์ชนิดหางยาวประเภทเครื่องยนต์ดีเซลขนาดเล็กออกจับสัตว์น้ำในอ่าวละงู ซึ่งใกล้ชายฝั่งบริเวณหมู่บ้าน สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการทำประมงนั้นจะใช้เครื่องมือที่หลากหลาย ขึ้นอยู่กับความชุกชุมของสัตว์น้ำในแต่ละฤดูกาล องค์ความรู้และความถนัดของการใช้เครื่องมือ ทุนทรัพยากรในการซื้ออุปกรณ์ทำการประมงของแต่ละบุคคล บางเครื่องมือที่จัดหามาได้จะใช้งานได้ตลอดปี เช่น อวนปลาทราย อวนปลาทุไซปูม้า อวนปู อวนปลากระบอก เครื่องมือบางชนิดทำบางฤดูกาล เช่น อวนกุ้ง อวนปลาเกะเหรา โป๊ะน้ำตื้น เป็นต้น

สำหรับจังหวัดสตูลอาชีพประมงถือเป็นอาชีพหลักของจังหวัด ที่ทำรายได้ให้กับประชากรในพื้นที่ที่อาศัยอยู่ใกล้ชายฝั่งทะเล และประชากรของชุมชนบ้านหัวหิน ก็เป็นส่วนหนึ่งที่มีรายได้จากการประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านขนาดเล็ก ส่วนใหญ่เป็นผู้ประกอบการรายย่อย ซึ่งมีความเกี่ยวข้องในการดำเนินการทางเศรษฐกิจในหมู่บ้านทางการประมง โดยจะเป็นผู้ผลิตขั้นต้น (ปฐมภูมิ) ที่จะนำผลผลิตสัตว์น้ำ ที่ได้ไปจำหน่ายให้กับพ่อค้าคนกลางในหมู่บ้าน ซึ่งผู้ศึกษามีความสนใจที่จะศึกษาเส้นทางการตลาดในทางเศรษฐกิจของชาวประมงพื้นบ้านที่เกิดขึ้นในชุมชนมีปัจจัยสำคัญที่เป็นตัวกำหนดเส้นทางการตลาดของผลผลิตสัตว์น้ำในหมู่บ้านที่เชื่อมโยงเศรษฐกิจของชุมชนไปในลักษณะที่ดี โดยศึกษาข้อมูลพื้นฐานของการประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านและผลผลิตที่ได้มาจากการจำหน่ายโดยวิธีการอย่างไร ตามรูปแบบของวงจรเศรษฐกิจจากผู้ผลิตไปสู่ผู้บริโภค ในกระบวนการนี้จะต้องอาศัยปัจจัย

สำคัญเกี่ยวข้องกับอย่างไร และปัญหาที่เกิดขึ้นกับชาวประมงพื้นบ้านในภาวะของเศรษฐกิจในปัจจุบันที่เป็นปัญหาสำคัญในทางเศรษฐกิจโดยเฉพาะเรื่องรายได้จากการประกอบอาชีพ ซึ่งถือได้ว่ารายได้เป็นแรงจูงใจในการทำอาชีพประมงและปัญหาอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพที่มีส่วนผลักดันให้ชุมชน บ้านหัวหินเป็นชุมชนของการประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านที่มีศักยภาพในทางเศรษฐกิจของประมงท้องถิ่น ที่สามารถมีความคล่องตัวและดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาข้อมูลการประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านในชุมชนของหมู่บ้านหัวหิน หมู่ที่ 1 ตำบลละงู อำเภอละงู จังหวัดสตูล
2. เพื่อศึกษาเส้นทางตลาดของผลผลิตสัตว์น้ำประมงพื้นบ้านในท้องถิ่น

ขอบเขตการศึกษา

ชาวประมงพื้นบ้านในชุมชนของหมู่บ้านหัวหิน หมู่ที่ 1 ตำบลละงู อำเภอละงู จังหวัดสตูล

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ชุมชนสามารถนำข้อมูลที่ได้ไปวางแผนการประกอบอาชีพทางการประมง และพัฒนาอาชีพของตนเองให้มีความเหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจในยุคปัจจุบัน
2. ชุมชนสามารถนำข้อมูลไปพัฒนาเส้นทางตลาดของผลผลิตสัตว์น้ำในท้องถิ่น ให้เกิดมูลค่าเพิ่มจากการประกอบอาชีพ
3. หน่วยงานทางราชการและเอกชนสามารถนำข้อมูลไปพัฒนาการประกอบอาชีพทางการประมงในท้องถิ่นให้เกิดศักยภาพเหมาะสมกับชุมชน

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. การประมงในประเทศไทย

การประมง หรือ ประมง หมายถึงการจัดการของมนุษย์ด้านการจับปลาหรือสัตว์น้ำอื่นๆ การดูแลรักษาปลาสวยงามและการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ประมงเช่น น้ำมันปลา กิจกรรมการทำประมงจัดแบ่งได้ทั้งตามชนิดสัตว์น้ำและตามเขตเศรษฐกิจ เช่น การทำประมงปลาแซลมอนในอลาสก้า การทำประมงปลาคอดในเกาะลอฟเทน ประเทศนอร์เวย์หรือการทำประมงปลาทูน่าในมหาสมุทรแปซิฟิกตะวันออก และยังรวมถึงการเพาะปลูกในน้ำ (Aquaculture) ซึ่งหมายถึงการปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์บางชนิดในน้ำ เพื่อใช้เป็นอาหารคนหรือสัตว์ เช่นเดียวกับเกษตรกรรมที่ทำบนพื้นดิน การทำฟาร์มในน้ำ เช่นฟาร์มปลา ฟาร์มกุ้ง ฟาร์มหอย ฟาร์มหอยมุก การเพาะปลูกในน้ำในสภาพแวดล้อมที่ควบคุมไว้ การเพาะปลูกในน้ำจืด น้ำกร่อย ในทะเล การเพาะปลูกสาหร่าย ต่อมาได้มีการพัฒนาองค์ความรู้ด้านการประมงเป็นวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสาขาหนึ่งเรียกว่าวิทยาศาสตร์การประมง มีพื้นฐานจากวิชาชีววิทยา นิเวศวิทยา สมุทรศาสตร์ เศรษฐศาสตร์และการจัดการ มีการจัดศึกษาด้านการประมงในแง่มุมต่างๆ ทั้งระดับอนุสัญญา ปรินซิปี ปรินซิปีโทและปรินซิปีเอก และการประมงมีบทบาทสำคัญในเชิงธุรกิจและอุตสาหกรรมของประเทศ จึงมีคำอื่นๆที่เกี่ยวข้องเช่น “ธุรกิจการประมง” “อุตสาหกรรมประมง” เกิดขึ้น (วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี ,สืบค้นเมื่อวันที่ 10 สิงหาคม 2553 จาก <http://th.wikipedia.org/>)

ประเทศไทยมีภาพเขียนเกี่ยวกับการจับปลามาก่อนประวัติศาสตร์ และมีคำกล่าวมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยว่า “ในน้ำมีปลาในนามีข้าว” “กินข้าวกินปลา” ปลาเป็นแหล่งโปรตีนของคนไทยมาตั้งแต่ยุคโบราณ ประกอบกับประเทศไทยมีแหล่งน้ำขนาดใหญ่ เช่น กว๊านพะเยา บึงบอระเพ็ด หนองหาร และมีแม่น้ำหลายสายเช่น แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำแม่กลอง แม่น้ำท่าจีน แม่น้ำบางปะกง แม่น้ำตาปี แม่น้ำปากพนัง ที่ไหลลงสู่อ่าวไทย แม่น้ำชี และแม่น้ำมูล ที่ไหลลงแม่น้ำโขง จึงมีการทำประมงกันอย่างแพร่หลาย หน่วยงานภาครัฐเข้ามาเกี่ยวข้องกับการประมงโดยกรมสรรพากรจัดเก็บภาษีค่าน้ำ ค่าภาษีอากรสัตว์น้ำ ถือได้ว่า การบริหารจัดการทางด้านการประมงของไทยเริ่มขึ้นในพ.ศ. 2444

พ.ศ. 2464 รัฐได้จัดตั้งหน่วยเพาะพันธุ์ปลาหรือหน่วยงานบำรุงและรักษาสัตว์น้ำ ขึ้น โดยให้ขึ้นตรงต่อกระทรวงเกษตรธิการ และแต่งตั้ง ดร.ฮิว แมคคอร์มิค สมิธ ซึ่งเคยเป็นกรรมการการประมงสหรัฐอเมริกา (Commissioner of Fisheries U.S.A) เป็นที่ปรึกษาด้านการประมงของรัฐบาลในพระมหากษัตริย์สยามในพ.ศ. 2466 มีการสำรวจปริมาณสัตว์น้ำที่มีอยู่ในประเทศไทย เพื่อนำมา

ประกอบการเพาะพันธุ์ การบำรุงพันธุ์พันธุ์สัตว์น้ำ เพื่อขยายผลในเชิงอุตสาหกรรม โดยการสำรวจในน่านน้ำจืด และในน่านน้ำทะเลทั่วราชอาณาจักรไทย จัดกลุ่มจำแนกในทางชีววิทยาเป็นหมวดหมู่ เขียนเป็นหนังสือมีภาพประกอบแนะนำทรัพยากรในประเทศไทยชื่อ “อนุกรมวิธาน” และ “A Review of the Aquatic Resources and Fisheries of Siam, with Plans and Recommendation for the Administration, Conservation and Development” นำเสนอทรัพยากรในน้ำของประเทศไทยพร้อมทั้งให้รายละเอียดและข้อเสนอแนะการบริหารจัดการอนุรักษ์เสนอต่อกระทรวงเกษตรธิการและได้นำเสนอทูตเกล้าฯและอนุมัติให้มีการตีพิมพ์เผยแพร่ ต่อมาพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระบรมราชโองการลงวันที่ 21 กันยายน พ.ศ. 2469 ให้ตั้งกรมรักษาสัตว์น้ำขึ้นในกระทรวงเกษตรธิการ พ.ศ. 2477 เปลี่ยนชื่อเป็นกรมการประมง และพ.ศ. 2496 เปลี่ยนชื่อเป็นกรมประมง

กรมประมงมีการศึกษา วิจัย ค้นคว้าและทดลองเกี่ยวกับการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ การบำรุงพันธุ์สัตว์น้ำ การรวบรวมข้อมูล สถิติ ความรู้เกี่ยวกับการประมง การอนุรักษ์ชลสมบัติ การพัฒนาเครื่องมือและอุปกรณ์การประมง ผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำ อุตสาหกรรมสัตว์น้ำ รวมทั้งการสำรวจแหล่งประมง ตลอดจนการส่งเสริมและเผยแพร่การเพาะเลี้ยงในน้ำ การจับสัตว์น้ำ งานอาชีพการประมงอื่นๆ และการควบคุมกิจการประมงให้เป็นไปตามกฎหมายและสอดคล้อง กับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ มุ่งเน้นการเลี้ยงปลาและการทำประมงน้ำจืดในช่วงแรกของการทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ต่อมาจึงศึกษาค้นคว้าการเพาะเลี้ยงกุ้งในที่ดินชายฝั่งทะเลและพัฒนาอุตสาหกรรมต่อเนื่อง ในขณะเดียวกันได้ศึกษาค้นคว้าการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงให้ยั่งยืน ดังนี้

- แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 พ.ศ. 2506-2509 จัดตั้งสถาบันวิจัยประมงน้ำจืดและห้องทดลองชีววิทยาการประมงทะเล เพื่อส่งเสริมการเพาะปลูกในน้ำและการประมงน้ำจืด
- แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 2 พ.ศ. 2510-2514 ส่งเสริมการเพาะปลูกในน้ำจืดและน้ำกร่อย กวดขันการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำตลอดจนการเก็บรักษาและแปรรูป จัดตั้งศูนย์พัฒนาและฝึกอบรมการประมงทะเลให้ชาวประมงรู้จักวิธีการเดินเรือและการใช้อุปกรณ์ทันสมัยที่เหมาะสมกับการประมงทะเลเพื่อการบริโภคภายในประเทศและเพื่อส่งออกเป็นสินค้าสำคัญ
- แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 3 พ.ศ. 2515-2519 ส่งเสริมการพัฒนาที่ดินชายฝั่งทะเลให้เป็นแหล่งเลี้ยงสัตว์น้ำได้แก่ กุ้งทะเล ซึ่งเป็นสินค้าที่ตลาดต่างประเทศต้องการมาก จัดตั้งศูนย์วิจัยค้นคว้าและฝึกอบรมการเพาะเลี้ยงกุ้งเพื่อค้นคว้าวิธีการเพาะลูกกุ้งโดยไม่ต้องอาศัยธรรมชาติและสาธิตแก่เกษตรกร
- แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 พ.ศ. 2520-2524 ส่งเสริมการเพาะเลี้ยงปลาในเขตชลประทาน ทดลองค้นคว้าอบรมการเพาะเลี้ยงกุ้งก้ามกรามและการเพาะเลี้ยงกุ้งชายฝั่ง สนับสนุนชาวประมงให้ปรับปรุงเครื่องมือการทำประมงให้มีประสิทธิภาพในการจับสัตว์น้ำ

และแข็งแรงทนทานต่อลมฟ้าอากาศ ก่อสร้างและขยายสะพานปลา ทำเรือประมง โรงงานห้องเย็นและโรงงานแข็ง

- แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 พ.ศ. 2525-2529 ส่งเสริมการเจรจาเงินทุนทำการประมงน้ำลึกกับประเทศต่างๆ
- แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 พ.ศ. 2530-2534 และฉบับที่ 7 พ.ศ. 2535-2539 เน้นมาตรการอนุรักษ์และควบคุมการใช้ทรัพยากรประมงโดยสำรวจแหล่งประมงในน่านน้ำสากลและน่านน้ำของประเทศที่มีความร่วมมือทางการประมงสนับสนุนการร่วมทุนทำการประมงโดยถูกต้องตามกฎหมายประมงระหว่างประเทศ เสนอแก้ไขพระราชบัญญัติการประมงให้ทันสมัยและสอดคล้องกับสถานะการประมง ในด้านการศึกษากระทรวงศึกษาธิการปรับปรุงหลักสูตรการประมงให้สอดคล้องกับความต้องการแรงงานเอกชน ประสานงานระหว่างมหาวิทยาลัยที่มีการผลิตบัณฑิตในสาขาวิชาเดียวกันปรับปรุงระบบการศึกษาชั้นบัณฑิตศึกษาให้ตรงกับความต้องการของประเทศ
- แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 พ.ศ. 2540-2544 สนับสนุนกฎหมายรองรับสิทธิของชุมชนท้องถิ่นและชาวประมงขนาดเล็กให้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลทั้งการอนุรักษ์ฟื้นฟูและดูแลรักษาป่าชายเลนหญ้าทะเลและปะการังเพื่อให้มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชายฝั่งโดยเฉพาะทรัพยากรประมงได้อย่างยั่งยืน

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 พ.ศ. 2545-2549 และฉบับที่ 10 พ.ศ. 2550-2554 ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาสินค้าอาหารเพื่อให้เป็นแหล่งการผลิตอาหารแปรรูปที่สำคัญของโลกที่มีคุณภาพมาตรฐานและความปลอดภัยของอาหารเพื่อสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้บริโภคสินค้าในระยะยาวโดยมีกุ้งเป็นสินค้าเป้าหมายที่สำคัญ

ด้านการศึกษาวิทยาการด้านการประมง พัฒนาที่สำคัญเกิดจากการจัดการศึกษาและการวิจัยในระดับอุดมศึกษา ซึ่งเริ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2486 โดยมีคณะประมง มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เป็นผู้บุกเบิกการศึกษาด้านนี้ ปัจจุบันมีหลายสถาบันที่ทำการสอนวิทยาการประมง โดยมักเป็นการสอนในระดับสาขาวิชา รายวิชาที่ปรากฏในหลักสูตรของสถาบันต่างๆแบ่งเป็นกลุ่มต่างๆ ได้ดังนี้

1.กลุ่มการทำประมง ได้แก่ วิทยาศาสตร์ทางทะเล วิทยาศาสตร์การประมง

2.กลุ่มการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ได้แก่ เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ การปรับปรุงพันธุ์สัตว์น้ำ การจัดการฟาร์มสัตว์น้ำ เทคโนโลยีการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ เทคโนโลยีการผลิตสัตว์น้ำ เทคโนโลยีการเลี้ยงกุ้ง การจัดการอาหารสัตว์น้ำ พันธุศาสตร์การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ การเพาะพันธุ์สัตว์น้ำ การผสมพันธุ์ปลา การปรับปรุงพันธุ์กรรมปลา โรคของสัตว์น้ำ คุณภาพน้ำสำหรับการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ปฏิบัติการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ เทคนิคการวิจัยทางการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ การเพาะเลี้ยงปลาสวยงามและพรรณไม้น้ำ

3.กลุ่มผลิตภัณฑ์ประมงและอุตสาหกรรมประมง ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ประมง เทคโนโลยีการแปรรูปสัตว์น้ำและสาหร่าย จุลชีววิทยาผลิตภัณฑ์ประมงและมารีนไบโอเทคโนโลยี เคมีและฟิสิกส์ของ

ผลิตภัณฑ์ประมง โภชนาศาสตร์อาหารทะเล QC,QAและระบบคุณภาพ การวิเคราะห์และรับรอง ผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำ การวางแผนการผลิต การวางแผนโรงงานผลิตภัณฑ์ประมง การบริหารและวิเคราะห์ระบบอุตสาหกรรมประมง วิศวกรรมแช่เยือกแข็ง วิศวกรรมกระบวนการแปรรูปผลิตภัณฑ์ประมง ชีวพิษ การวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์ประมง บรรจุภัณฑ์สำหรับผลิตภัณฑ์ประมง การใช้ประโยชน์จากเศษเหลือ เทคโนโลยีน้ำมันปลา เทคโนโลยีโปรตีนปลาเข้มข้น ชีวมวลประมงสำหรับพลังงานทดแทน

4.กลุ่มชีววิทยาและนิเวศวิทยาประมง ได้แก่ ชีววิทยาประมง มินวิทยา ชีววิทยาทางทะเล ชีววิทยาของปลา นิเวศวิทยาของปลา การจัดการเกี่ยวกับคุณภาพน้ำและภาวะมลพิษในแหล่งน้ำ นิเวศวิทยาทางน้ำ

5.กลุ่มบริหารทรัพยากรประมง ได้แก่ การจัดการประมง การจัดการทรัพยากรประมง วิศวกรรมประมง วาริชวิศวกรรม การวิจัยและการนำเสนอข้อมูลด้านวิทยาศาสตร์การประมงด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ (วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี,สืบค้นเมื่อวันที่ 10 สิงหาคม 2553 จาก <http://th.wikipedia.org/>)

ประเทศไทยนั้นมีพื้นที่ชายฝั่งติดทะเล 23 จังหวัด ชายฝั่งทะเลมีความยาวรวมทั้งสิ้นประมาณ 2,815 กิโลเมตร แบ่งเป็นชายฝั่งทะเลด้านอ่าวไทยมีความยาวประมาณ 1,861 กิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่ 17 จังหวัด และทะเลชายฝั่งพื้นที่ชายฝั่งอันดามัน มีความยาวทั้งสิ้น 954 กิโลเมตร สำหรับในภาคใต้ นั้นจัดเป็น 3 ทะเล คือ ทะเลภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย ทะเลฝั่งอันดามัน รวมความยาวทั้ง 2 ฝั่ง 1,672 กิโลเมตร และทะเลสาบสงขลา ซึ่งเป็นทะเลสาบขนาดใหญ่ มีพื้นที่ผิวน้ำ 988.31 ตารางกิโลเมตร หรือ 618,319 ไร่

ในท้องทะเลไทยนั้น มีปลากว่า 2,000 ชนิด ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 10 ของทั่วโลก หอยประมาณ 2,000 ชนิด สัตว์ไม่มีกระดูกสันหลังอื่นๆ รวมกันอีก 11,900 ชนิด ในทะเลสาบสงขลา มีปลามากกว่า 700 ชนิด ปูและกุ้ง 20 ชนิด พันธุ์ไม้น้ำสาหร่ายประมาณ 57 ชนิด นอกจากนั้นชายฝั่งทะเลไทยยังอุดมไปด้วยพืชพันธุ์ไม้น้ำชายฝั่งและได้น้ำหลากชนิด ในป่าชายหาด ป่าชายเลน และคงห้วยทะเล เป็นทั้งแหล่งอาหาร สมุนไพรและพันธุกรรมธรรมชาติที่สำคัญของสังคมไทย ทะเลและทรัพยากรชายฝั่งจึงเป็นฐานทรัพยากรที่สำคัญของไทย เป็นที่อยู่อาศัยของ ชาวประมงพื้นบ้านกว่า 3,797 หมู่บ้าน 56,859 ครัวเรือน ซึ่งร้อยละ 92 เป็นชาวประมงพื้นบ้านอันเป็นส่วนหนึ่งของระบบการผลิตฐานรากค้าจุนสังคมไทย มา นับแต่อดีตจนถึง (กรมประมง 2550 "ประวัติและความเป็นมาของกรมประมง" ,สืบค้นวันที่ 12 สิงหาคม 2553 จาก http://www.fisheries.go.th/dof_thai/Intro/History/history_dof.htm)

2. ชาวประมงพื้นบ้าน

ชาวประมงผู้จับปลาในสังคมไทยนั้น มี 2 กลุ่มหลักๆ คือ กลุ่มชาวประมงพาณิชย์ขนาดใหญ่ ที่ลงทุนธุรกิจจับสัตว์น้ำเพื่อสร้างกำไรเป็นหลัก และกลุ่มชาวประมงพื้นบ้าน หรือชาวประมงขนาดเล็ก ซึ่งใช้แรงงานจากสมาชิกในครัวเรือนเป็นส่วนใหญ่ บางครอบครัวไม่มีเรือ บางครอบครัวใช้เรือไม่มี

เครื่องยนต์ หรือใช้เรือมีเครื่องยนต์นอกเรือ (เรือหางยาว) หรือใช้เรือมีเครื่องยนต์ในเรือขนาดระวาง บรรทุก ต่ำกว่า 5 คันกรอสเรือที่ใช้จะเป็นเรือหางยาว หัวโทง กอและหรือท้ายตัดเป็นส่วนใหญ่ ชาวประมงพื้นบ้าน จะใช้เครื่องมือประมงแบบพื้นบ้าน ที่ประดิษฐ์คิดค้นขึ้นเอง ใช้วัสดุในท้องถิ่น ที่มี ลักษณะ เรียบง่าย ไม่ซับซ้อน ที่สำคัญ คือ เลือกจับสัตว์น้ำได้เฉพาะชนิด เฉพาะอย่าง เช่น อวนลอยปลา อวนลอยกุ้ง อวนจมปู แห เบ็ด ลอบ ไซ ลอบปลาหมึก หอยดักปู ใช้เครื่องมืออื่นๆ ผลัดเปลี่ยนไปตาม ความชุกชุมของสัตว์น้ำที่เข้ามาชายฝั่ง เช่น ระวังรุนเคย สลิงช้อนแมงกะพรุน ลอบปลา เป็นต้น เครื่องมือที่เพิ่มขึ้นมาในระยะหลัง ได้แก่ ลอบและจันหอยหวาน ลอบลูก ปลากระรัง เป็นต้น

ปี พ.ศ. 2543 การสำรวจตามะโนประมงทะเลของสำนักงานสถิติแห่งชาติและกรมประมง พบว่าประเทศไทยมีหมู่บ้านชาวประมง 3,797 หมู่บ้าน มีครัวเรือนชาวประมงทั้งสิ้น 56,859 ครัวเรือน ในจำนวนทั้งหมดนั้นเป็นครัวเรือนประมงขนาดเล็ก ร้อยละ 92 สำนักนโยบายและแผน สิ่งแวดล้อม ได้รายงานสถานการณ์คุณภาพสิ่งแวดล้อมไทย ปี พ.ศ.2546 ไว้ว่า ในปี 2544 มี เรือประมงทั้งหมดที่จดทะเบียนการมีไว้ในครอบครองซึ่งเครื่องมือทำการประมง กับกรมประมง จำนวน 15,945 ลำ (กรมประมง 2546) เป็นเรือขนาดใหญ่ซึ่งเพิ่มขึ้นเป็น 232 ลำ ที่เหลือเป็นเรือ ขนาดเล็ก (ขนาดต่ำกว่า 25 เมตร) ซึ่งมีจำนวนลดลง

ผลผลิตจากการจับด้วยเทคโนโลยีแบบชาวประมงพื้นบ้านนี้เอง ที่ทำให้ผู้บริโภคได้อาหาร ทะเลที่สด สะอาด ไม่มีสารพิษ สัตว์น้ำได้ขนาดสมวัย ผิดกับการจับเอาปริมาณมากๆ ออกทะเลหลาย วัน หรือใช้เวลาเป็นครึ่งเดือนกว่าจะนำปลาเข้าฝั่ง ที่ต้องผ่านกรรมวิธีแช่ดองไว้ กว่าจะถึง ผู้บริโภคต้อง ใช้เวลาเป็นเดือนๆ และแน่นอนว่า ในปัจจุบันนั้นปริมาณการผลิตของชาวประมง พื้นบ้านรวมกัน ทั้งหมด น้อยกว่าผลผลิตของ ชาวประมงแบบพาณิชย์รวมกัน

จากข้อมูลดังกล่าวเราจะเห็นว่าชาวประมงขนาดเล็ก หรือชาวประมงพื้นบ้านยังเป็นคนส่วนใหญ่ของชาวประมงทั้งหมด และมีนัยสำคัญยิ่ง ในแง่ของความมั่นคงทางอาหารต่อสังคมไทย (กรม ประมง 2550 "ประวัติและความเป็นมาของกรมประมง", สืบค้นวันที่ 12 สิงหาคม 2553 จาก http://www.fisheries.go.th/dof_thai/Intro/History/history_dof.htm)

ประมงพื้นบ้านมีปัญหาหลายประการ ดังที่กรมประมง (2550) ได้กล่าวถึงสภาพปัญหาของชาวประมง พื้นบ้าน ดังนี้

(1) การเสื่อมโทรมของทรัพยากร

ปัญหาความยากจนของชาวประมงพื้นบ้านขนาดเล็กนั้น จึงเกิดจากความเสื่อมโทรมของ ทรัพยากรทางทะเล และชายฝั่ง ซึ่งเป็นต้นทุนชีวิต ต้นทุนอาชีพ ที่ได้ถูกทำลายลงอย่างรวดเร็ว จากการ ทำประมงด้วยเครื่องมือทำลายประเภทต่างๆ การจับสัตว์น้ำอย่างไม่ยั้งมือ โดยใช้วิธีการประมงที่ทำลาย ล้าง ได้แก่ การใช้ระเบิด ยาเบื่อ โพงพาง อวนรุน อวนลาก เรือปั่นไฟจับปลากะตัก ฯลฯ และยังมี

พัฒนาการของเครื่องมือประมงใหม่ๆ ออกมาอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งหลายชนิดมีสภาพทำลายทรัพยากรเช่นกัน

นโยบายการผลิตสัตว์น้ำจำนวนมากเพื่อขาย ส่งออก นำรายได้เข้าประเทศ เป็นฐานคิดสำคัญ ที่ส่งผลให้มีการจับสัตว์น้ำจำนวนมากเพื่อขาย สร้างความร่ำรวย แต่ข้อเท็จจริงคือ มีคนเพียงเล็กน้อยเท่านั้นที่ได้ประโยชน์ ในขณะที่ได้ ทำลายความมั่นคงของประชาชนจำนวนมากไป เมื่อทรัพยากรเสื่อมโทรม กลับกล่าวโทษซ้ำเติม ชาวประมงพื้นบ้านผู้ที่เสียเปรียบอยู่แล้วเป็น ด้านหลัก โดยพยายามชี้ว่า

ชาวประมงพื้นบ้าน มีจำนวนมากเกินไป จนทำให้เกิดการแย่งชิงทรัพยากร ทำให้ทรัพยากรสัตว์น้ำของไทยเสื่อมโทรมจนวิกฤตในปัจจุบัน

การพัฒนากิจการประมงไทยตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ประมาณปี 2488 และทิศทางการพัฒนาประเทศ มุ่งเน้นเศรษฐกิจจากการส่งออก ทรัพยากรประมงไทยถูกเร่งจับมากขึ้นและทรุดลงอย่างรวดเร็ว มีการพัฒนากฎหมายประมงจาก พ.ร.บ.อากรสำน้ำ ร.ศ.120 เป็น พ.ร.บ.การประมง 2480

ปี พ.ศ.2492 เริ่มมีการส่งเสริมการทำประมงอวนลากหน้าดิน หลังจากปี 2503 การทำประมงขนาดใหญ่ของไทย ด้วยอวนลากหน้าดินขยายตัวอย่างรวดเร็ว หลังปี 2503 เพียง 5 ปีทรัพยากรสัตว์น้ำในอ่าวไทยทรุดโทรมลงทันที เรือประมงขนาดใหญ่ออกจากฝั่งไกลขึ้น กองเรือประมงไทยทำการประมงพื้นที่ชายฝั่ง 12 ไมล์ทะเลของประเทศเพื่อนบ้านด้วย และจากปริมาณการจับจำนวนนั้นประเทศไทย คิดอันดับ 1 ใน 10 ของประเทศผู้ผลิตสินค้าประมงของโลกด้วยเช่นกัน

ก่อนปี 2503 ไทยจับสัตว์น้ำได้ปีละ 150,000 ตัน เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วจนถึง 1.5 ล้านตันในปี 2515 และปี 2520 มีการพัฒนาอวนล้อมจับปลาผิวน้ำปริมาณสัตว์น้ำ จับได้เพิ่มเป็น 2 ล้านตัน และ 2.8 ล้านตันในปี 2538 จากนั้นเริ่มลดลงเหลือ 2.7 ล้านตันในปี 2541 พร้อมกับปริมาณสัตว์น้ำที่จับได้เพิ่มขึ้น ทะเลไทยก็ได้เสื่อมโทรมลงอย่างรวดเร็ว ปี 2504 จากที่เคยจับสัตว์น้ำ ด้วยอวนลากในอ่าวไทย ได้ชั่วโมงละ 298 กิโลกรัม ลดลงเหลือเพียงชั่วโมงละ 20 กิโลกรัมในปี 2532 จนในปี 2541 พบว่าบางครั้งสามารถจับสัตว์น้ำได้เพียง 7 กิโลกรัมต่อชั่วโมงเท่านั้น นอกจากนี้ปลาที่จับได้เป็นปลานขนาดเล็กและลูกปลาเศรษฐกิจร้อยละ 40 และล่าสุดปี 2546 พบว่าสามารถจับสัตว์น้ำได้ค่าเฉลี่ยร้อยละ 19.22 กิโลกรัมต่อชั่วโมงอวนลาก และค่าต่ำสุดร้อยละ 2.38 กิโลกรัม ต่อชั่วโมงเท่านั้น ปริมาณสัตว์น้ำที่จับได้เป็น กลุ่มปลาเศรษฐกิจได้ (ขนาด) ร้อยละ 38.50 และเป็นปลาเบ็ดและลูกปลาเศรษฐกิจขนาดเล็ก ถึงร้อยละ 61.50

สรุป คือ ความเสื่อมโทรมของสัตว์น้ำทะเล จึงเกิดจากเครื่องมือประมงเกือบทุกประเภท ที่จับสัตว์น้ำได้มากชนิด หลายขนาดกว่าที่ต้องการ ทำให้เกิดการประมงมวลชีวภาพ คือ การทำประมงโดยมุ่งกวาดเอาสัตว์ทะเลทุกชนิด ในคราวเดียวกัน การประมงที่ยั่งยืน จึงต้องพิจารณากัน ที่กลวิธีในการจับ จับอย่างไรใช้อย่างไรให้พอกับ ทุกคน และเหลืออยู่ให้เกิดก่อหน่อเนื้อใหม่ ดังนั้นการจัดการประมงที่สำคัญ คือการควบคุมการใช้เครื่องมือ เช่นควบคุมตาอวน, จำนวน, พื้นที่ทำการ

ประมง, ช่วงเวลา, ควบคุมสัตว์น้ำ ที่จับ เครื่องมือบางประเภทต้องควบคุมโดยเด็ดขาด แต่อีกหลายประเภทไม่ได้เป็นแบบทำลาย โดยตัวมันเองโดยลำพัง แต่จะเปลี่ยนไปตามองค์ประกอบและวัตถุประสงค์ (กรมประมง 2550 "ประวัติและความเป็นมาของกรมประมง", สืบค้นวันที่ 12 สิงหาคม 2553 จาก http://www.fisheries.go.th/dof_thai/Intro/History/history_dof.htm)

(2) ชุมชนชาวประมงพื้นบ้านไร้สิทธิในที่อยู่อาศัย อาชีพจับปลาต้องอยู่กับทะเล การอาศัยอยู่ชายฝั่งทะเลจึงเป็นความสำคัญประการแรกของชุมชนชาวประมงพื้นบ้าน ในยุคก่อน ก่อร่าง สร้างตัวด้วยความยากจน บ้านเรือนตั้งอยู่ใกล้ทะเล เพื่อสะดวกในการออกทำการประมง มีที่เก็บเรือ มีพื้นที่กว้างพอในการถอยเรือ สะดวกในเวลาน้ำขึ้นน้ำลง หลบลม หลบคลื่นได้ หรืออยู่ใกล้แนวคลอง

เนื่องจากที่มีวิถีชีวิตที่สัมพันธ์กับระบบนิเวศชายฝั่ง เกิดการอพยพโยกย้าย ตั้งถิ่นฐานที่อยู่อาศัยในบริเวณชายฝั่งมาเป็นเวลาช้านาน ทั้งที่มีเอกสารสิทธิ์แล้วและยังไม่มีเอกสารสิทธิ์ ก่อร่างสร้างตัวจากการออกหาสัตว์น้ำ กุ้งหอยปูปลา ด้วยภูมิปัญญาพื้นบ้าน มีลูกมีหลาน พากันสืบทอด กลายเป็นชุมชนสืบเนื่องมา เมื่อทุกอย่างพัฒนาขึ้น ผู้คนมากขึ้น ก่อปรกับกระแสการบุกรุกพื้นที่ชายฝั่งเพื่อการอุตสาหกรรม การเพาะเลี้ยงชายฝั่ง เช่น การเลี้ยงกุ้งกุลาดำ การบุกรุกยึดครอง ได้ทำให้เกิดความสับสนขึ้น ในสังคมและภาครัฐ ว่าเป็นการบุกรุกเพื่อที่อยู่อาศัยของชุมชน

จากความคิดความเชื่อที่สับสน และการประกาศนโยบายพื้นที่ชายฝั่ง เป็นเขตอนุรักษ์ พื้นที่ที่อยู่อาศัยของชุมชนชาวประมงพื้นบ้านจึงถูกละเลย พื้นที่ที่ไม่ได้รับการรับรองสิทธิมาก่อนถูกกดดันให้รื้อถอน และเริ่มมีมาตรการของรัฐเข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น ห้ามอยู่ชายฝั่ง หรือต้องขออนุญาตก่อน ทำให้การตั้งชุมชนอยู่ของชาวประมง ถูกตีค่าว่าบุกรุกที่สาธารณะ กลายเป็นเป้าหมายในการจัดระเบียบซึ่งอาจทำให้ชายหาดสวยงาม แต่จะมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตชุมชนของชาวประมงพื้นบ้าน

ในกรณีชุมชนชาวมอแกน มอแกลน และ อูรักลาโว้ย (เกาะบูโหลน ต.ละงู อ.ละงู จ.สตูล) ซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ดั้งเดิม อาศัย พึ่งพิงทรัพยากรทางทะเลมาแต่บรรพบุรุษ บางกลุ่มมีสิทธิในที่อยู่อาศัยอยู่เดิมแต่จะพบปัญหาถูกยึดครองโดยผู้อื่น เพราะไม่เท่าทันกลไก ทำให้ถูกลวงเอาที่ดินไปในหลายกรณี บางกลุ่มไม่มีสิทธิเหนือที่ดินที่อยู่เดิม มักพบปัญหาว่าชุมชนเหล่านั้น ตกเป็นจำเลยข้อหาเป็นผู้บุกรุก เป็นผู้ทำผิดกฎหมาย เมื่อมีการประกาศพื้นที่เป็นอุทยานแห่งชาติทับพื้นที่ ในส่วนการแก้ไขปัญหาด้วยการจัดที่อยู่อาศัยให้ชุมชนเหล่านั้น มักพบปัญหาความไม่เข้าใจในวิถีชีวิต นำไปสู่การละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ทั้งที่พวกเขาต่างเป็นพี่น้องมนุษยชาติเช่นเดียวกับเรา และสิทธิที่เขาควรได้รับก็เป็นของเขาแต่เดิม (กรมประมง 2550 "ประวัติและความเป็นมาของกรมประมง", สืบค้นวันที่ 12 สิงหาคม 2553 จาก http://www.fisheries.go.th/dof_thai/Intro/History/history_dof.htm)

(3) อุทยานแห่งชาติทางทะเล ละเมิดสิทธิชุมชนท้องถิ่น

หลังปี พ.ศ.2524 ได้มีการเร่งประกาศแนว เขตอุทยานในพื้นที่ทะเล ชายฝั่ง และเกาะ เกิดขึ้นในหลายท้องที่ จนยี่สิบปีต่อมาในปัจจุบัน มีอุทยานแห่งชาติทางทะเล 21 แห่ง รวมเนื้อที่ประมาณ

3,586,879 ไร่ และอยู่ในภาคใต้ 17 แห่ง ฟังตะวันออก 2 แห่ง และฝั่งตะวันตก อีก 15 แห่ง หากนับตามปริมาณพื้นที่ นับเป็นนิมิตหมายที่ดีในการรักษาทรัพยากรให้ยั่งยืน

แต่อุทยานแห่งชาติทางทะเลได้ประกาศแนวเขตครอบคลุมผืนน้ำเข้าไปด้วย เมื่อเป็นผืนน้ำ ซึ่งเป็นแห่งทำการประมง หาอยู่หากินมาแต่เดิม กลายเป็นเขตอุทยานแห่งชาติ ทำให้ที่อยู่อาศัยและที่ดินของชาวประมงพื้นบ้าน ที่ยังไม่มีเอกสารสิทธิรับรองผิวกฎหมายอุทยาน การจับสัตว์น้ำในทะเลของชาวประมงพื้นบ้านเป็นสิ่งผิดกฎหมายในทันที รวมถึงวิธีการพักพิงเกาะเพื่อทำการประมง ทั้งที่เป็นกลุ่มชาวเลและชาวประมงเชื้อสายมลายู ก็กลายเป็นสิ่งผิดกฎหมาย ในทางกลับกันกลับ เกิดกรณีปัญหาการออกเอกสารสิทธิที่ดินในพื้นที่อุทยานแห่งชาติให้แก่กลุ่มนายทุนโดยมิชอบ เกิดขึ้นจำนวนมาก

เกิดกรณีการจับกุมชาวประมงพื้นบ้านในจังหวัดระนอง และจังหวัดพังงาซึ่งกำลังทำวนลอย กุ้ง, กรณีชาวประมงพื้นบ้านเกาะลันตา ถูกเจ้าหน้าที่อุทยานฯ ยิงปืนจับได้ ขณะกำลังทำการประมง, และกรณีบุกเผาทัชชาวประมง หรือที่พักของชาวประมงพื้นบ้านบนเกาะไม้ไผ่และเกาะพีพี เป็นต้น

ภายใต้ปัญหาดังกล่าว หน่วยงานของรัฐบาลเองเริ่มตระหนัก เกิดแนวทางการแก้ไขปัญหาในระยะสั้น โดยทางกรมอุทยานแห่งชาติได้มีนโยบายในปี 2545 ให้มีการผ่อนผันให้ชาวประมงทำการประมงในเขตอุทยานได้ โดยต้องไม่กระทำผิด พ.ร.บ.การประมง ปี 2490 แต่ในระยะยาว จะต้องดำเนินการปรับปรุงแนวเขตอุทยาน โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วม ปรับปรุงแก้ไข พ.ร.บ. อุทยานแห่งชาติและกฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้ 4 ฉบับ ภายใต้ทางเลือกในการจัดการทรัพยากรใหม่ๆ (กรมประมง 2550 "ประวัติและความเป็นมาของกรมประมง", สืบค้นวันที่ 12 สิงหาคม 2553 จาก http://www.fisheries.go.th/dof_thai/Intro/History/history_dof.htm)

(4) โครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่ง ทำเทียมเรือ การทำลายพื้นที่ชายฝั่ง

การพัฒนาพื้นที่ชายฝั่ง เช่น การก่อสร้างท่าเทียบเรือน้ำลึก การขุดลอกร่องน้ำเพื่อการเดินเรือขนาดใหญ่ในทะเล ทำเทียมเรือเพื่อการท่องเที่ยว เชื้อนกั้งตลิ่งและกันคลื่น โรงงานอุตสาหกรรม ฯลฯ มีผลกระทบโดยตรงในการทำลายทรัพยากร จากการขุดทำลาย ขนย้าย ตะกอนทับถม น้ำเสีย ฯลฯ เช่น การขุดลอกร่องน้ำที่ ต.เกาะศรีบอยา อ.เหนือคลอง จ.กระบี่, ทำเทียมเรือและแนวกันคลื่นที่ ต.เกาะยาวใหญ่ อ.เกาะยาว จ.พังงา, ทำเทียมเรือน้ำลึก จ.สงขลา, ทำเทียมเรือ อ.จะนะ จ.สงขลา, ทำเทียมเรือน้ำลึก ปากบารา อ.ละงู จ.สตูล, ทำเทียมเรือน้ำลึกและการขุดลอกร่องน้ำที่เกาะลันตา จ.กระบี่ แม้ว่าการเกิดขึ้นของแต่ละโครงการจะอ้างเหตุผลเพื่อการพัฒนา แต่ปัจจุบันกลับมีโครงการลักษณะดังกล่าวมากขึ้น และกระจายอยู่ทั่วไปในภาคใต้ และมีแนวโน้มมากขึ้นเรื่อยๆ ทำให้ผลในการทำลายทรัพยากรชายฝั่ง และชุมชนท้องถิ่น โดยที่ทุกโครงการชุมชนท้องถิ่นไม่มีโอกาสในการมีส่วนร่วมให้ ความคิดเห็นและตัดสินใจ

สรุปสภาพปัญหา และหนทางชาวประมงพื้นบ้าน

ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรสัตว์น้ำในทะเลนี้เอง ทำให้ชาวประมงพื้นบ้านซึ่งมีวิถีชีวิต

ฟุ้งฟิง หาอยู่หากินกับทรัพยากร ต้องยากจนแร้นแค้นลงเรื่อยๆ ปัจจุบันค่าครองชีพ ค่าอุปกรณ์และน้ำมันเครื่องยนต์ที่ถีบตัวสูงขึ้น ยิ่งทำให้เส้นทางของ ชาวประมงพื้นบ้านดิ้นตันลงทุกที การจับสัตว์น้ำให้ได้มากที่สุดเท่าที่กำลังการจับของเครื่องมือชนิดต่างๆ สามารถที่จับได้ เพื่อเป็นสินค้าส่งออกอาจตอบสนองการเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจและรายได้ประชาชาติของประเทศก็จริง แต่ไม่สามารถตอบสนองความเท่าเทียม ความปลอดภัยของ ผู้บริโภค และไม่สามารถเป็นหลักประกัน ความมั่นคงทางอาหารของสังคมเราเองในอนาคต

ประกอบกับกระแสสังคมบริโภคทุนนิยมเสรี ที่รุนแรงในปัจจุบัน ทำให้เยาวชน คนหนุ่มสาวในหมู่บ้านชาวประมงจำนวนมาก ละทิ้งอาชีพดั้งเดิมไปใช้ชีวิตในเมืองเป็นแรงงานในโรงงาน เพื่อรับค่าตอบแทนรายเดือน ทั้งที่เงินเดือนแทบ ไม่พอใช้เพราะระบบคิดที่สังคมเชื่อว่าถ้าเป็น ชาวประมงในทะเล ก็ความลำบาก ลำหลัง ยากจน การเป็นแรงงานอยู่ในเมือง ก็ผู้เจริญ สมาพันธ์ชาวประมงพื้นบ้านภาคใต้เห็นว่าถ้าทรัพยากรถูกจัดการอย่างเป็นธรรม ไม่มีเครื่องมือทำลาย ผู้คนที่การทำประมงแบบพื้นบ้านก็จะ ไม่ยากจนอย่างที่เข้าใจ กลับสามารถใช้ชีวิต อย่างมั่นคงและมีศักดิ์ศรีและเป็นผู้เจริญได้

คำกล่าวของชาวประมงพื้นบ้านจากจังหวัดนราธิวาส ซึ่งเป็นจังหวัดที่ได้ชื่อว่า ชาวประมงพื้นบ้านยากจนที่สุดในประเทศไทยว่า "เราไม่มี เงินเดือนจากรัฐเหมือนข้าราชการ ไม่ได้รับเงินจากนายจ้างเหมือนลูกจ้าง แต่เราได้รับเงินเดือนจากทะเล เมื่อทะเลเสื่อมโทรม เราก็ไม่ได้เงินเดือน ไม่มีรายได้ ทะเลก็เหมือนหม้อข้าวเรา เราไม่รักษาหม้อข้าวตัวเอง แล้วใครจะช่วยรักษา"

เสียงเรียกร้องจากชาวประมงพื้นบ้านได้ก่อให้เกิดกระแสการอนุรักษ์อย่างต่อเนื่อง ชาวประมงพื้นบ้านจำนวนมาก พร้อมใจกันเลิกทำประมงด้วยเครื่องมือทำลายทรัพยากร หันมามุ่งมั่นรักษาทะเล พื้นฟูทรัพยากรชายฝั่ง ปกป้องทะเลจากการทำลายจากคนภายนอกชุมชน เกิดกิจกรรมวางซั้ง วางปะการังเทียม เพื่อฟื้นฟูทรัพยากรเกิดขึ้นในชุมชนชาวประมงพื้นบ้าน มากกว่ายี่สิบปี บ้างก็คิดวิธีเก็บหอมรอมริบจนกลายเป็นกลุ่มออมทรัพย์ หวังปลดหนี้สินในอนาคต หลายชุมชนรักษาป่าชายเลนในรูปแบบป่าชุมชน

ปรากฏการณ์วิกฤตทางทะเลได้บ่งชี้ให้เห็นว่า ปัญหาวิกฤตของทรัพยากรทะเลไทย ไม่ใช่เรื่องของชาวประมงเท่านั้น แต่เป็นเรื่องที่คนในสังคมไทยต้องหันมาสนใจ ห่วงใย และเอาใจใส่ในการแก้ปัญหากันอย่างจริงจังและชาวประมง พื้นบ้านเองก็ไม่มองมืองอเท้ารอการช่วยเหลือ แต่กลับมุ่งมั่นแก้ปัญหาตนเอง นับเป็น ฝันอันยิ่งใหญ่ของชุมชนชาวประมงพื้นบ้าน และชุมชนชายฝั่ง ที่รอการสนับสนุน ส่งเสริมจากทุกฝ่ายในอนาคต (กรมประมง 2550 "ประวัติและความเป็นมาของกรมประมง", สืบค้นวันที่ 12 สิงหาคม 2553 จาก(http://www.fisheries.go.th/dof_thai/Intro/History/history_dof.htm))

สมาพันธ์ชาวประมงพื้นบ้านภาคใต้ได้เคยเสนอไว้ว่า ควรมีนโยบายที่เป็นรูปธรรม และมีมาตรการที่จะนำไปสู่การกู้ และฟื้นฟูทะเล อันจะนำไปสู่ การแก้ปัญหาของชาวประมงและความเสื่อมโทรมของทรัพยากรทะเลทั้งระบบ ดังนี้

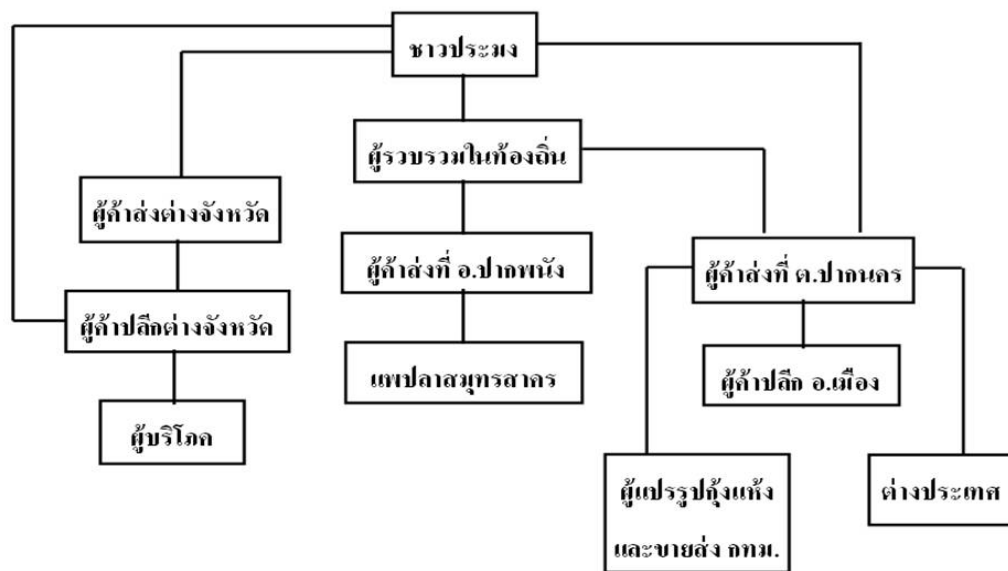
1. ยกเลิกเครื่องมือการประมงที่ทำลายล้าง ทุกชนิดโดยเร่งด่วน โดยเฉพาะ อวนรุน อวนลาก เรือปั่นไฟปลากระดัก โดยต้องบังคับใช้กฎหมายอย่างเด็ดขาด จริงจัง มีบุคลากรงบประมาณที่เพียงพอการแก้ไขปัญหา
2. ปรับปรุงเป้าหมายการใช้ทะเลจากเพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจ เป็นเพื่อฟื้นคืนความอุดมสมบูรณ์ของทะเล และฟื้นคืนความหลากหลายทางชีวภาพ โดยตระหนักถึงความเกี่ยวพันของระบบนิเวศทะเล ซึ่งต่างจากเส้นแบ่งตาม เขตการปกครอง
3. ฟื้นฟูป่าชายเลนโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม ในการจัดการดูแลรักษา ในรูปแบบป่าชายเลนชุมชน สนับสนุนการออกพระราชบัญญัติป่าชุมชน ตามเนื้อหาและเจตนารมณ์ของประชาชน ปรับปรุงพื้นที่ประกอบอาชีพของชาวประมง พื้นบ้าน โดยการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรริมฝั่งทะเลและแหล่งอาศัยและเพาะพันธุ์สัตว์น้ำ เช่น การวางปะการังเทียม วางทุ่นแนวเขตอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติทางทะเล รวมทั้งให้องค์กรและชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง และทรัพยากรประมง
4. ปฏิรูประบบการทำงานของหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับทะเล โดยเปลี่ยนบทบาทหน่วยงานราชการจากผู้กำหนดนโยบายและกุมอำนาจในการบริหารจัดการ ไปเป็นผู้สนับสนุน ให้ภาคประชาชนเป็นองค์กรในการดูแลรักษาทะเล และมีอำนาจการบริหารจัดการร่วมกันระหว่างรัฐและประชาชน ทั้งนี้หน่วยงานราชการต้องมีเป้าหมายการทำงานร่วมกัน จัดการทำงานที่ซ้ำซ้อน มีการประสานงาน
5. ปฏิรูปพระราชบัญญัติการประมง พ.ศ.2490 โดยจัดให้มีกระบวนการยกร่างกฎหมายประมงใหม่ที่ประชาชนมีส่วนร่วม กระจายอำนาจการบริหารจัดการทรัพยากร การเคารพสิทธิของชุมชนท้องถิ่น การเสริมสร้างให้ประชาชน มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและมาตรการใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับทะเลและวิถีชีวิตของท้องถิ่น
6. ดำเนินการปฏิรูปกฎหมายการป่าไม้ ที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง 4 ฉบับ คือ พ.ร.บ.อุทยานแห่งชาติ 2504 พ.ร.บ.ป่าไม้ 2482 พ.ร.บ.ป่าสงวนแห่งชาติ 2507 พ.ร.บ.สงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า 2535
7. ทบทวน และวางแผนยุทธศาสตร์พัฒนา ภาคใต้ใหม่ทั้งระบบ โดยจัดการอย่างมีส่วนร่วมของภาคประชาชน (กรมประมง 2550 "ประวัติและความเป็นมาของกรมประมง" ,สืบค้นวันที่ 12 สิงหาคม 2553 จาก <http://www.fisheries.go.th>

3. เส้นทางการตลาดสัตว์น้ำ

จิตติธัชต์ ไม้เรียง (2547) ได้ทำการวิเคราะห์ระบบการตลาดสัตว์น้ำ ในอำเภอเมือง จังหวัดสตูล พบว่าชาวประมงขายปลาทุให้กับพ่อค้าผู้รวบรวมในหมู่บ้าน พ่อค้าส่ง/แพปลาเอกชน พ่อค้าปลีกและผู้บริโภคโดยตรง ส่วนปลาทุที่พ่อค้าผู้รวบรวมในหมู่บ้านรวบรวมได้จะขายให้กับพ่อค้าส่งหรือแพ

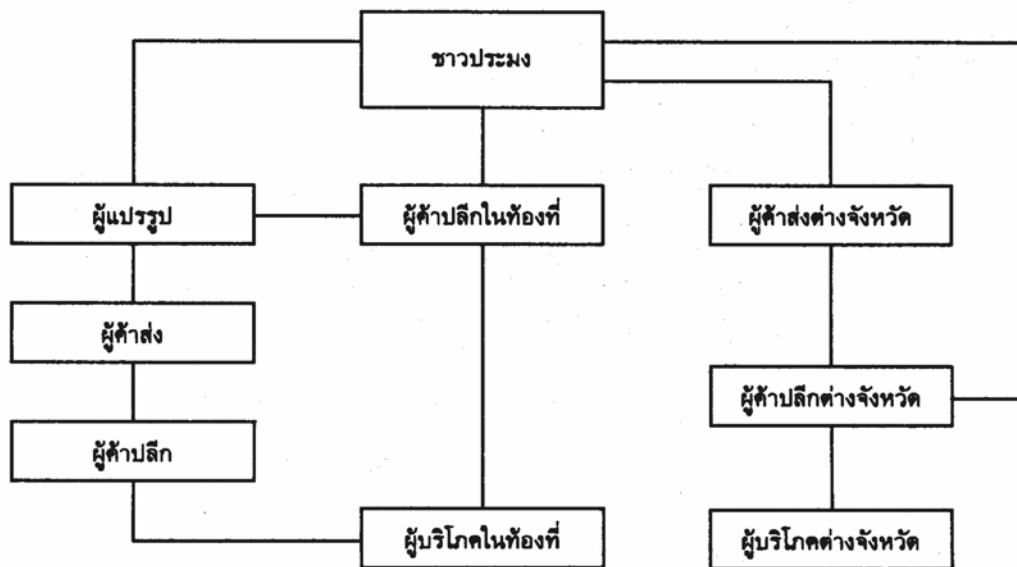
ปลาเอกชน พ่อค้าปลีก ผู้บริโภค และโรงงาน ส่วนปลาทุที่พ่อค้าส่งหรือแพปลาเอกชนรวบรวมได้จะขายให้กับพ่อค้าปลีก ผู้บริโภค และโรงงาน สำหรับปลาทุที่พ่อค้าปลีกรวบรวมได้จะขายให้กับผู้บริโภค และโรงงาน

อำพร เสาวพงษ์ (2535) พบว่า วิธีการตลาดของกุ้งจากประมงขนาดเล็กบริเวณอ่าวปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราชนั้น ชาวประมงส่วนใหญ่จะขายผลผลิตให้กับผู้รวบรวมในท้องที่แล้วขายส่งให้กับผู้ค้าส่งที่อำเภอปากพนัง แล้วขายส่งให้กับแพปลาที่จังหวัดสมุทรสาคร และชาวประมงอีกส่วนหนึ่งจะขายส่งให้กับผู้ค้าส่งที่อำเภอปากนคร โดยกุ้งแชบ๊วยขนาดใหญ่ขายส่งไปยังต่างประเทศ สำหรับกุ้งชนิดอื่นๆ ขายให้กับผู้ค้าปลีกในตลาดอำเภอเมือง ส่วนกุ้งขนาดเล็กผู้ค้าส่งจะแปรรูปเป็นกุ้งแห้งเพื่อส่งให้ผู้ค้าส่งที่ตลาดกรุงเทพฯ ดังรูปที่ 1

ภาพที่ 2.1 วิธีการตลาดกุ้งจากการประมงขนาดเล็กบริเวณอ่าวปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช
ที่มา : อำพร เสาวพงษ์ (2535)

ส่วนวิธีการตลาดของปลากระบอกเป็นดังนี้ 1) ชาวประมงส่วนใหญ่จะนำผลผลิตไปขายที่ตลาดเทศบาลในเวลาเช้า โดยมีผู้ค้าส่งจากต่างจังหวัดและในจังหวัดเข้ามารับซื้อเพื่อนำไปขายต่อให้กับผู้ค้าปลีก 2) ส่วนชาวประมงอีกจำนวนหนึ่งก็ขายให้กับผู้ค้าปลีกหรือผู้แปรรูปในท้องถื่น และขายส่งให้ผู้ค้าส่ง และผู้ค้าปลีก ดังภาพที่ 2.2

ภาพที่ 2.2 วิธีการตลาดปลากระบอกจากการประมงขนาดเล็กบริเวณอ่าวปากพนัง จังหวัด

นครศรีธรรมราช

ที่มา : อำพร เสาวพงษ์ (2535)

4. สภาพชายฝั่งหมู่บ้านหัวหิน

ชายฝั่งบ้านหัวหิน มีสภาพดังนี้

1. สภาพน้ำทะเลขึ้นลงวันละ 2 ครั้ง กระแสน้ำไหลหมุนเวียนเหมือนเข็มนาฬิกาในแต่ละวันมีน้ำเป็นและน้ำตาย คือ น้ำเป็นตั้งแต่ 11 คำ ถึง 6 คำ (ทั้งข้างขึ้นและข้างแรม) และน้ำตายตั้งแต่ 12 คำ ถึง 5 คำ (ทั้งข้างขึ้นและข้างแรม)

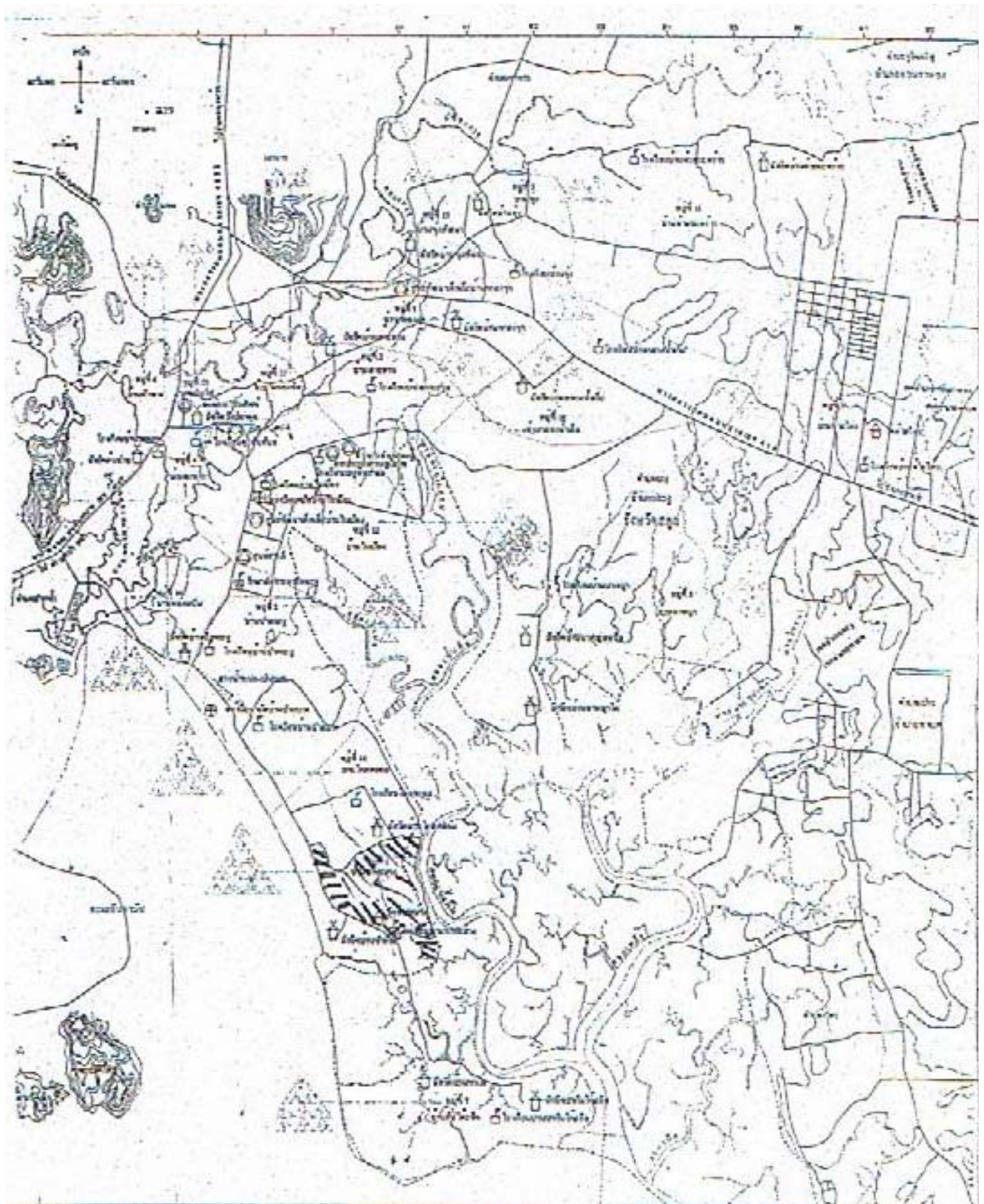
น้ำเป็น เป็นวันที่ดวงอาทิตย์ โลกและดวงจันทร์เรียงตัวเป็นแนวเดียวกัน ตรงกับวันแรม 15 คำ ดวงจันทร์อยู่ตำแหน่งตรงกันข้าม เป็นวันที่แรงดึงดูดของดวงอาทิตย์และดวงจันทร์เสริมแรงกันพลังดึงดูดจึงมากขึ้น ซึ่งระดับน้ำขึ้นสูงสุด และตำแหน่งของน้ำลงในวันเดียวกันต่างกันมากที่สุดในรอบเดือน

น้ำตาย เป็นวันที่ดวงอาทิตย์ โลกและดวงจันทร์เรียงตัวกันเป็นมุมฉาก น้ำจึงถูกแรงดึงดูดของดวงจันทร์ดูดไปส่วนหนึ่งแรงดึงดูดทั้งสองตัดแรงกันจึงทำให้น้ำขึ้นและลงไม่มาก ตรงกับวันขึ้น 8 คำกับแรม 8 คำ ระดับน้ำสูงสุดของน้ำขึ้นกับระดับน้ำต่ำสุดของน้ำลงมีพิสัยต่างกันที่น้อยในรอบเดือน

2 สภาพพื้นดิน มีดินโคลนปนทราย ดินทราย ดินเลน

3. ทรัพยากรอื่นๆ เช่น หอยทะเล ป่าชายเลน หอยกะพง หอยหลอด หอยแครง

แผนที่ตำบลละงู อำเภอละงู จังหวัดสตูล

ภาพที่ 2.3 แผนที่ หมู่ที่ 1 บ้านหัวหิน ตำบลละงู อำเภอละงู จังหวัดสตูล

พื้นที่ชุมชน หมู่ที่ 1 บ้านหัวหิน ตำบลละงู อำเภอละงู จังหวัดสตูล

ตารางที่ 2.1 สถานการณ์ปูม้าในชุมชนหมู่บ้านหัวหินแบ่งตามประเภทเครื่องมือ

ที่	ประเภทเครื่องมือ	จำนวน ราย	จำนวนปูม้า กิโลกรัม/วัน	ขนาดปูม้า / กิโลกรัม/วัน	ราคาต่อ หน่วย/ บาท/วัน	รายได้/วัน/ คน
ประเภทที่ 1						
1	อวนปูม้า	10	3-5	4-5	140	300-500
				10	100	
2	ไซปูม้า	32	5-6	ปูเล็ก 30	65	300-400
				ปูกลาง 10	100	
				ปูใหญ่ 5	140	
3	ส่องไฟกลางคืน	20	15-20	ปูเล็ก 30	65	500-600
				ปูกลาง 10	100	

ที่มา : สอบถามจากผู้ประกอบอาชีพประมงในหมู่บ้านหัวหิน ม.1 ต.ละงู อ.ละงู จ.สตูล

การประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน

ชุมชนบ้านหัวหิน หมู่ที่ 1 ต.ละงู เป็นหมู่บ้านชาวประมงขนาดเล็ก ใช้เรือขนาดความกว้าง 1.5 – 2 เมตร ยาว 7.5 – 10 เมตร เครื่องยนต์ชนิดหางยาวประเภทยันมาร์ท์ และฮอนด้า ออกจับสัตว์น้ำในอ่าวละงูแบ่งเครื่องมือในหนึ่งปีมี 2 ช่วงฤดูกาล คือ ฤดูมรสุมตะวันตกมี 6 เดือน ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม ถึง เดือนพฤศจิกายน และฤดูมรสุมตะวันออกมี 6 เดือน ตั้งแต่เดือนธันวาคม ถึง เดือนเมษายน

เครื่องมือ		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
เก็บหอยหลอด	15-4 คำ/ชิ้น/แรม(น้ำแห้ง)												
		←————→											←→
ลอบปูดำ	115-4 คำ/ชิ้น/แรม												
							←————→						

ที่มา : สมพงษ์ หลีเคราะห์, 2552

หมายเหตุ

แสดงช่วงเวลางาน แสดงช่วงเวลาที่สัตว์น้ำชุกชุม

←————→ —————→

เห็นได้ว่าเครื่องมือประมงที่ชาวประมงนั้นหลากหลายขึ้นอยู่กับองค์ประกอบดังนี้

1. ความชุกชุมของสัตว์แต่ละฤดูกาล
2. องค์ความรู้ ความถนัดในการใช้เครื่องมือ
3. ทุนทรัพย์ในการซื้ออุปกรณ์การทำประมง เรือ และเครื่องยนต์

ฉะนั้นจึงต้องผลิตเปลี่ยนหมุนเวียนเครื่องมือไปเรื่อยๆ และบางช่วง เช่น ฤดูมรสุมตะวันออกมี 6 เดือน ตั้งแต่เดือนธันวาคม ถึง เดือนเมษายน สัตว์น้ำมีน้อย การทำประมงฝืดเคือง มีเครื่องมือประมงหลายชนิด

บทที่ 3

วิธีการศึกษา

1. แบบแผนการวิจัย

1.1 สถานที่ดำเนินการ

ชุมชนชาวประมงพื้นบ้านหัวหิน หมู่ที่ 1 ตำบลละงู อำเภอละงู จังหวัดสตูล

1.2 ระยะเวลาดำเนินการ

ตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ ถึง เดือนมิถุนายน เก็บรวบรวมข้อมูล 2 เดือนต่อ 1 ครั้ง ครั้งละ 2 วัน

2. วิธีรวบรวมข้อมูล

ประชากรที่ทำการศึกษารั้งนี้ คือ ผู้ทำประมงทั้งหมดในบ้านหัวหิน จำนวน 50 ครัวเรือน กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ที่เราสุ่มมาศึกษา แต่ในพื้นที่นี้สุ่มจากประชากรกลุ่มตัวอย่าง 50 คน การคัดเลือกตัวอย่างชาวประมงทำด้วยวิธี การสุ่มแบบบังเอิญ (accidental sampling) รายละเอียดข้อมูลที่เก็บรวบรวมมีดังนี้

ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับชาวประมง ได้แก่ ข้อมูลพื้นฐานทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ โดยศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับ ชื่อ-สกุล อายุ เพศ ลักษณะการประกอบอาชีพ ซึ่งรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (ภาคผนวก ก)

ข้อมูลการทำประมงของชาวประมงพื้นบ้าน เช่น แหล่งการทำประมง ชนิด เครื่องมือประมง ปริมาณการจับสัตว์น้ำ การนำไปจำหน่าย ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคต่างๆในการทำประมง เป็นข้อมูลที่ได้จากการสอบถามชาวประมงพื้นบ้าน

ข้อมูลเส้นทางการตลาด คือ ข้อมูลการจำหน่ายผลผลิตสัตว์น้ำแต่ละประเภทของผู้ประกอบการไปยังผู้บริโภค รวบรวมข้อมูลโดย การสอบถาม สัมภาษณ์และสังเกต จากผู้ประกอบการ(ผู้ผลิต) พ่อค้าคนกลาง และผู้บริโภค เป็นขั้นตอนสุดท้ายของการดำเนินการทางเศรษฐกิจของชุมชนที่มีการกำหนดเส้นทางการตลาดจากผู้ผลิต ไปยังผู้บริโภค โดยนำข้อมูลมาวิเคราะห์ เชื่อมโยงกับสภาพปัจจุบัน

ช่วงที่เก็บข้อมูล ตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ – มิถุนายน พ.ศ. 2553 โดยใช้เวลาในวันหยุดเรียนเก็บข้อมูล

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลทางด้านเศรษฐกิจ สังคม ข้อมูลเส้นทางการตลาด และข้อมูลการทำประมงจากการสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

บทที่ 4

ผลการศึกษา

4.1 การประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านของหมู่บ้านหัวหิน

4.1.1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับชาวประมง

ในการสำรวจพบว่า ประชากรที่ประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านเป็นผู้ประกอบการรายเล็กออกหาปลาทราย ปลาทุ ปลาหลังเขียว ไซปูม้า ไซหมึก เป็นการประกอบอาชีพหลัก ซึ่งใช้เครื่องมือที่ไม่ทันสมัยมากนัก อาศัยความสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ องค์ความรู้และความถนัดที่ได้เรียนรู้มาจากบรรพบุรุษ เป็นอาชีพที่สืบทอด สำหรับผลผลิตที่ชาวประมงของหมู่บ้านหัวหินที่หามาได้ จะนำไปจำหน่ายให้กับพ่อค้าคนกลางในหมู่บ้าน โดยที่ชาวประมงไม่ได้เป็นผู้กำหนดราคาในการซื้อขายผลผลิต ซึ่งจะค่านึงว่ามีผลผลิตแล้วจำเป็นต้องขาย รายได้ที่ได้รับไม่เป็นตัวค่านึงเพราะราคาซื้อ-ขายผลผลิตสัตว์น้ำในหมู่บ้านแต่ละชนิดมีราคาดังราคาเดิมอยู่ตลอดเวลา ไม่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามอุปสงค์และอุปทานหรือกลไกตลาด และชาวประมงพื้นบ้านไม่มีอำนาจต่อรองกับพ่อค้าคนกลางในการแลกเปลี่ยนผลผลิต และสิทธิผลประโยชน์ที่พ่อค้าคนกลางที่ให้กับชาวประมง ขึ้นอยู่กับการผูกขาดในการซื้อขายที่มีต่อกัน สำหรับเส้นทางผลผลิตสัตว์น้ำที่ชาวประมงได้นำไปขายให้พ่อค้าคนกลางในท้องถิ่น จะมีการส่งต่อผลผลิตไปยังตลาดในต่างจังหวัด ผลผลิตที่ได้มาไม่ได้จำหน่ายตรงในหมู่บ้านเนื่องจากประชากรในหมู่บ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพประมงเกือบทุกครัวเรือน โดยผู้ประกอบการประมงพื้นบ้านจะมีต้นทุนในการผลิต ได้แก่ ราคาน้ำมันเชื้อเพลิง ราคาอุปกรณ์ ราคาค่าจ้างของลูกเรือ ค่าใช้จ่ายสำหรับอาหาร บริโภค ค่าน้ำแข็งสำหรับไว้แช่และคงสัตว์น้ำ เช่น

ไซปู ในแต่ละวันจะมีต้นทุนประมาณ 150 บาท จากน้ำมันเชื้อเพลิง 2 ลิตร 60 บาท น้ำแข็ง 20 บาท และค่าอาหาร 70 บาท ส่วนค่าอุปกรณ์จะจ่ายประมาณ 1-2 ปี ต่อ 1 ครั้ง

lobหมึก ในแต่ละเดือนจะมีต้นทุนประมาณ 40,000 บาท จากน้ำมันเชื้อเพลิงประมาณ 10,000 บาท น้ำแข็งประมาณ 1,000 บาทและค่าอาหาร 29,000 บาท ค่าอาหารจำนวนมากเพราะมีจำนวนลูกเรือประมาณ 4 คน ส่วนค่าจ้างลูกเรือจะนำมาหักจากกำไร ส่วนค่าอุปกรณ์จะจ่ายประมาณ 3-4 ปีต่อครั้ง

อวนปลาทุ ในแต่ละวันจะมีต้นทุนประมาณ 80 บาท จากน้ำมันเชื้อเพลิง 30 บาท และที่เหลือค่าอาหาร ส่วนค่าอุปกรณ์จะจ่ายประมาณ 1-2 ปีต่อครั้ง

ไซหมึก ในแต่ละวันจะมีต้นทุนประมาณ 200 บาท จากน้ำมันเชื้อเพลิง 90 บาท ที่เหลือคือค่าอาหาร ส่วนค่าอุปกรณ์จะจ่ายประมาณ 3-4 ปีต่อครั้ง

จากสภาพเศรษฐกิจในยุคปัจจุบัน การประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านขนาดเล็กของหมู่บ้านหัวหิน ประสบกับปัญหาด้านต้นทุนในการผลิต เช่น ราคาน้ำมันเชื้อเพลิง ราคาเครื่องมืออุปกรณ์วัสดุที่ใช้ในการทำประมง โดยเฉพาะอย่างยิ่งราคาน้ำมัน ซึ่งมีมูลค่าต่อหน่วยที่สูงขึ้นและราคาอุปกรณ์ที่มีราคาสูงโดยไม่มีการปรับลดลงตามสภาพการณ์ ส่งผลให้รายได้ของชาวประมงไม่เพียงพอต่อการดำเนินชีวิต นอกจากนี้ชาวประมงในหมู่บ้านยังประสบปัญหาด้านผลผลิตสัตว์น้ำที่ลดลง และสืบเนื่องมาจากการใช้ไฟฟ้าในการจับปลาของเรือประมงขนาดใหญ่ ทำให้ชาวประมงพื้นบ้านขนาดเล็กจะทำการประมงได้ผลผลิตน้อยลง เมื่อเปรียบเทียบกับในยุคก่อน

4.1.2 การทำประมงของชาวประมงพื้นบ้าน

-แหล่งการทำประมง

พื้นที่ของหมู่บ้านหัวหิน หมู่ที่ 1 ตำบลละงู อำเภอละงู จังหวัดสตูล มีลักษณะทางภูมิศาสตร์และสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านขนาดเล็ก เนื่องจากพื้นที่ของหมู่บ้านเป็นชายฝั่ง มีระดับน้ำทะเลขึ้น-ลง วันละ 2 ครั้ง กระแสน้ำไหลหมุนเวียนเหมือนเข็มนาฬิกา ในแต่ละเดือนมีน้ำเป็นและน้ำตาย โดยมีช่วงน้ำเกิดตั้งแต่ 11 ค่ำ – 6 ค่ำ (ทั้งข้างขึ้นและข้างแรม) สภาพดิน เป็นดินโคลนปนทราย ดินทราย ดินเลน และทรัพยากรอื่นๆประกอบด้วย หอยทะเลและป่าชายเลนที่เป็นปัจจัยหนุนให้บริเวณหมู่บ้านหัวหินเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ของสัตว์น้ำหลากหลายชนิด และหมู่บ้านหัวหินมีชายทะเลติดกับทะเลอันดามันซึ่งเป็นแหล่งประกอบอาชีพของชาวประมง

-ชนิดเครื่องมือประมง

สำหรับชาวประมงหมู่บ้าน หัวหิน หมู่ที่ 1 ตำบลละงู อำเภอละงู จังหวัดสตูล มีการใช้เครื่องมือในการจับสัตว์น้ำ โดยจะใช้เครื่องมือแบบพื้นบ้านที่ประดิษฐ์คิดค้นขึ้นเองตามภูมิปัญญาที่ตนมีความรู้เดิม โดยใช้วัสดุในท้องถิ่นที่หาได้ง่ายและเครื่องมือมีลักษณะเรียบง่าย ไม่ซับซ้อน ที่สำคัญจะเลือกใช้เครื่องมือจับสัตว์น้ำได้เฉพาะประเภท แยกตามสัตว์น้ำ ดังเช่น ไซปู ไซหมึก อวนปลาทุ อวนปลาทราย อวนปลาจรวด อวนปลาทุเร่า ซึ่งเครื่องมือที่ใช้นั้นจะเปลี่ยนไปตามสภาพของความชุกชุมของสัตว์น้ำในแต่ละฤดูและเครื่องมือแต่ละชนิดจะมีการประดิษฐ์แตกต่างกันไปตามลักษณะ ประเภทของสัตว์น้ำ สำหรับความคงทนของการใช้งานของเครื่องมือ เป็นต้นว่าอวนปลา เนื่องจากปลาแต่ละชนิดมีลักษณะเฉพาะ การใช้อุปกรณ์ของดาข่ายในการเขี่ยอวนมีความยืดหยุ่นแตกต่างตามความถี่ของดาข่าย มักจะมีอายุการใช้งานและความคงทนประมาณ 1 ปี ดังตัวอย่างประกอบการทำเครื่องมือในการจับสัตว์น้ำต่อไปนี้

1. ลอบหมึก จะใช้อวนขนาด 2.5 นิ้ว ด้ายเบอร์ 9 ลอบ 1 อัน จะใช้อวนประมาณ 1 กรัม ใช้ไม้ขนาดเล็กและตะปูขนาด 1.5 นิ้ว ประมาณ 40-50 ตัว ความกว้างของลอบหมึกประมาณ 60

เซนติเมตร ความยาวประมาณ 1 เมตร และความสูงประมาณ 50 เซนติเมตร ลอบหมึกจะมีอายุการใช้งานประมาณ 3 ปี

2. ไชปู จะใช้ وزنขนาด 1.8 นิ้ว ใช้เหล็ก 2 หุ่น เหล็กยาว 1.5 เมตร ความกว้างของไชประมาณ 30 เซนติเมตร ความยาวประมาณ 50 เซนติเมตร และความสูงประมาณ 15 เซนติเมตร อายุการใช้งานของไชหมึกประมาณ 3 ปี

จากข้อมูลที่ได้มาจะเห็นได้ว่าชาวบ้านพยายามที่จะผลิตเครื่องมือให้มีอายุการใช้งานนาน เพราะจะช่วยลดต้นทุนในการผลิต

สรุปได้ว่าเครื่องมือในการประกอบอาชีพของชาวประมงพื้นบ้านในหมู่บ้านหัวหิน หมู่ที่ 1 ตำบลละงู อำเภอละงู จังหวัดสตูล เป็นการใช้ภูมิปัญญาของแต่ละบุคคลในการจัดทำเครื่องมือแต่ละประเภท โดยอาศัยทักษะความชำนาญในการประกอบอาชีพ สร้างองค์ความรู้ในการที่จะประกอบอาชีพ จัดเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละชุมชน

-ปริมาณการจับสัตว์น้ำต่อวัน

จากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการประมงพื้นบ้านของหมู่บ้านหัวหิน หมู่ที่ 1 ตำบลละงู อำเภอละงู จังหวัดสตูล พบว่าในการประกอบอาชีพจะทำการจับสัตว์น้ำประเภทต่อไปนี้ ดังตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 ตารางแสดงปริมาณการจับสัตว์น้ำต่อวัน /ต่อคน

ที่	ชนิดเครื่องมือ ประมง	ชนิดสัตว์น้ำ	ปริมาณผลผลิต ที่ได้/ต่อวัน	จำนวนวันที่จับสัตว์น้ำ โดยประมาณต่อปี
1	อวนปู	-ปูม้า	30 กิโลกรัม/วัน	240 วัน/ปี
2	อวนปลา	-ปลาทราย -ปลากุเราะ -ปลาทุ	4-5 กิโลกรัม/วัน 12-13 กิโลกรัม/วัน 7-8 กิโลกรัม/วัน	180 วัน/ปี
3	อวนกุ้ง	-กุ้งกุลาดำ -กุ้งทั่วไป	8 กิโลกรัม/วัน 15-16 กิโลกรัม/วัน	216 วัน/ปี
4	ไชปู	-ปูดำ -ปูม้า -ปูเสื่อ -ปูเหล็กไฟ	10-15 กิโลกรัม/วัน 12-15 กิโลกรัม/วัน 8-9 กิโลกรัม/วัน 4-5 กิโลกรัม/วัน	264 วัน/ปี
5	ไชหมึก	-หมึกหอม -หมึกดอง	40-60 กิโลกรัม/วัน 30-40 กิโลกรัม/วัน	345 วัน/ปี
6	ลอบหมึก	-หมึกหอม -หมึกดอง	80-100 กิโลกรัม/วัน 70-90 กิโลกรัม/วัน	312 วัน/ปี

จากตารางที่ 4.1 สรุปได้ว่าผลผลิตสัตว์น้ำที่ได้นั้นอยู่ในปริมาณที่มากและสามารถนำไปขายยังตลาดอื่น ๆ นอกชุมชน หรือส่งออกไปขายยังตลาดในเมืองใหญ่

หมายเหตุ เครื่องมือแต่ละชนิดสามารถจับสัตว์น้ำได้ทุกช่วง แต่ผลผลิตสัตว์น้ำที่จับได้อาจไม่แน่นอน ขึ้นอยู่กับฤดูกาลของสัตว์น้ำแต่ละชนิด(ความชุกชุมของสัตว์น้ำตามฤดูกาล)

-การนำไปจำหน่าย

ส่วนใหญ่จะนำไปขายให้กับพ่อค้าคนกลางในหมู่บ้าน แต่มีบางส่วนเร่ขายในหมู่บ้าน

-ปัญหาและอุปสรรคต่างๆในการทำประมง

ปัญหาหลักก็คือ ต้นทุนการผลิตสูง ส่วนปัญหาย่อยๆจะเป็นปัญหาสภาพภูมิอากาศ จากแบบสอบถามในภาคผนวก ก สามารถสรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 4.2 เครื่องมือประมงที่ทำในบ้านหัวหิน

เครื่องมือ	จำนวน(คน)	ร้อยละ
ไซปูมั่ว	13	26
ลอบหมึก	21	42
อวนปลาทุ	8	16
ไซหมึก	8	16

จากตารางที่ 4.2 ผู้ประกอบการประมงส่วนใหญ่จับสัตว์น้ำชนิดเดียวโดยเครื่องมือชนิดเดียว เป็นต้นว่าผู้ประกอบการอวนปลาทุรายก็จะใช้อวนปลาทุชนิดเดียวในการจับสัตว์น้ำ

ตารางที่ 4.3 การนำไปจำหน่ายและการกำหนดราคา

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
การนำไปจำหน่าย		
- จำหน่ายโดยตรง	8 คน	16
- ผ่านพ่อค้าคนกลาง	42 คน	84
การกำหนดราคา		
- กำหนดราคาเอง	8 คน	16
- พ่อค้าคนกลางกำหนด	42 คน	84

ตารางที่ 4.4 รายได้ ต้นทุน และรายได้สุทธิ

อาชีพ	รายได้/เดือน	ต้นทุน/เดือน	รายได้สุทธิ/เดือน
ไซปูมั่ว	12,000 บาท	4,500 บาท	7,500 บาท

ลอบหมึก	100,000 บาท	40,000 บาท	60,000 บาท
อวนปลาทุ	5,600 บาท	2,240 บาท	3,360 บาท
ไซหมึก	14,400 บาท	4,800 บาท	9,600 บาท

* รายได้สุทธิยังไม่หักค่าลูกเรือ(คนงาน)และค่าอุปกรณ์

จากตารางที่ 4.4 ผู้ประกอบการชาวประมงพื้นบ้านหมู่บ้านหัวหิน สามารถออกทำการจับสัตว์น้ำได้ทุกเดือน(ทั้งปี) แต่ทั้งนี้รายได้ของแต่ละเดือนอาจไม่เท่ากัน ขึ้นอยู่กับปริมาณผลผลิตสัตว์น้ำที่จับได้ จึงสรุปมาเป็นรายได้สุทธิ/เดือนดังตาราง 4.4

ข้อมูลเส้นทางการตลาด

จากการศึกษาพบว่า เส้นทางการตลาดของผลผลิตสัตว์น้ำในชุมชนหัวหิน เป็นเส้นทางการตลาดจากผู้ผลิตไปยังพ่อค้าคนกลางและผ่านไปยังตลาดแหล่งต่างๆ จนถึงผู้บริโภค โดยการกำหนดราคานั้นขึ้นอยู่กับตลาด แหล่งการเดินทางของผลผลิต ถ้ามีการส่งไปยังตลาดต่างๆโดยมีการผ่านหลายระดับ จะมีราคาสูง ดังข้อมูลในตารางที่ 4.5

ตารางที่ 4.5 ตารางเปรียบเทียบราคาผลผลิตสัตว์น้ำที่มีการเปลี่ยนแปลงตามเส้นทางการตลาด
ผลผลิตสัตว์น้ำของหมู่บ้านหัวหิน

ชนิดสัตว์น้ำ	ราคาผู้ผลิต ขายพ่อค้า คนกลาง	ราคาของ กลุ่ม ออมทรัพย์ ชุมชน	ราคาพ่อค้า คนกลาง ขาย	ราคาความเปลี่ยนแปลง ของตลาดที่มีการ เปลี่ยนแปลง		ผลกำไรที่ได้รับต่อผลผลิต (เปรียบเทียบราคา ผลผลิต/ปี)	
				ออมทรัพย์	พ่อค้าคน กลาง	ออมทรัพย์	พ่อค้าคน กลาง
ปลาทุ(ญ)	30	35	50	5	20	1,560	6,240
ปลาทุ(ก)	20	25	40	5	20	1,560	6,240
ปลาทุ(ล)	10	15	30	5	20	1,560	6,240
ปลาทราย(ญ)	80	85	90	5	10	1,560	3,120
ปลาทราย(ล)	40	45	60	5	20	1,560	6,240
ปลาหลังเขียว	12	17	20	5	8	1,560	6,496
ปลาจรวด	20	25	40	5	20	1,560	6,240

ปูม้าจัมโบ้ A	150	155	160	5	10	1,560	3,120
ปูม้ารุ่น A	110	115	130	5	20	1,560	6,240
ปูม้ารุ่นรวม	75	80	100	5	25	1,560	7,800
ปูม้ารุ่นเล็ก	50	55	80	5	30	1,560	9,360
หมึกหอม(ญ)	120	125	130	5	10	1,560	3,120
หมึกหอม(ก)	50	55	70	5	20	1,560	6,240
หมึกหอม(ล)	30	35	50	5	20	1,560	6,240

จากข้อมูลในตารางที่ 4.5 การเปลี่ยนแปลงราคาที่มีการเปลี่ยนแปลงโดยพ่อค้าคนกลางของสัตว์น้ำแต่ละประเภทอยู่ในอัตราที่สูงกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มออมทรัพย์ (ข้อมูลที่คิดเป็นข้อมูลประมาณของวันทำการของชาวประมงคิดต่อปีในรอบ 1 เดือน ของการประกอบอาชีพ)

จากการศึกษาข้อมูลการประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านในชุมชนของหมู่บ้านหัวหิน หมู่ที่ 1 ตำบลละงู อำเภอละงู จังหวัดสตูล

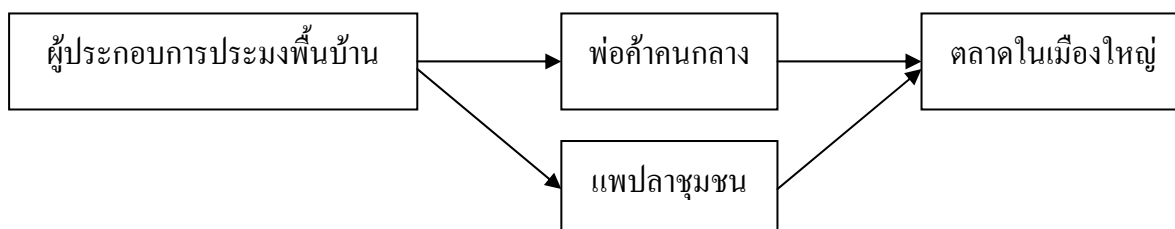
การประกอบอาชีพประมงของหมู่บ้านหัวหินจะแบ่งออกเป็น 2 ขนาด คือ ประมงขนาดเล็ก รายย่อย ใช้เรือหางยาวในการทำมาหากิน ในระยะทางที่สามารถไป - กลับได้ ภายใน 1 วัน ส่วนเรือประมงขนาดใหญ่ จะใช้เวลาออกไปหาผลผลิตครั้งละประมาณ 12 วัน โดยจะทำลอบหมึกและไขปู แต่ชาวประมงขนาดเล็กรายย่อยส่วนใหญ่ จะทำอวนปลาทราย อวนปลาทุ ซึ่งใช้เป็นเครื่องมือในการประกอบอาชีพ

ตารางที่ 4.6 แสดงข้อมูลการใช้เครื่องมือประมงแต่ละประเภทของชาวประมงหมู่บ้านหัวหิน

ประเภทของเครื่องมือประมง	จำนวนผู้ประกอบการ(ราย)
1. อวนปลาทุ	32
2. อวนปลาจรวด	13
3. อวนปู	28
4. ไขปู	51
5. ลอบหมึก	128
6. ไขหมึก	98
รวม (ผู้ประกอบการทั้งหมด)	350

ที่มา : สอบถามจากตัวแทนผู้ประกอบการประมงพื้นบ้าน หมู่ที่ 1 ตำบลละงู อำเภอละงู จังหวัดสตูล

จากตารางที่ 4.6 สรุปได้ว่า ผู้ประกอบการประมงพื้นบ้าน ประกอบการประเภทย่อยหมึก จำนวน 128 ราย ตามด้วยประเภทย่อยหมึก จำนวน 98 ราย ประเภทย่อยปลา จำนวน 51 ราย ประเภทย่อยปลา จำนวน 32 ราย ประเภทย่อยปลา 28 ราย และน้อยที่สุดคือ ประเภทย่อยปลาจรวด 13 ราย

ภาพที่ 4.1 แสดงเส้นทางการตลาดของหมู่บ้านหัวหิน

จากภาพที่ 4.1 พบว่า เมื่อผู้ประกอบการได้ผลผลิตสัตว์น้ำมา ก็นำไปขายให้แก่พ่อค้าคนกลางในหมู่บ้าน และแพปลาในชุมชน(กลุ่มออมทรัพย์) โดยผู้ประกอบการไม่มีสิทธิ์ที่จะกำหนดราคาด้วยตัวเอง และราคาของผลผลิตสัตว์น้ำยังคงสภาพเดิม ไม่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามอุปสงค์ อุปทาน กลไกการตลาดหรือสภาพเศรษฐกิจเลย เมื่อพ่อค้าคนกลางได้รับซื้อผลผลิต ก็ส่งไปขายยังตลาดหรือโรงงานนอกหมู่บ้าน อาจจะเป็นต่างจังหวัดหรือต่างประเทศ

บทที่ 5

สรุปและอภิปรายผลการศึกษา

การดำเนินโครงการวิจัยมีวัตถุประสงค์ด้วยกัน 2 ข้อ ดังต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษาข้อมูลการประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านในชุมชนของหมู่บ้านหัวหิน หมู่ที่ 1 ตำบลละงู อำเภอละงู จังหวัดสตูล
2. เพื่อศึกษาเส้นทางการตลาดของผลผลิตสัตว์น้ำประมงพื้นบ้านในท้องถิ่น

ตามวัตถุประสงค์ทั้ง 2 ข้อ ดังกล่าว จากการศึกษาพบว่า ปัญหาสภาพเศรษฐกิจของหมู่บ้านหัวหิน มีปัจจัยหลักอยู่ 2 ปัจจัย คือ

1. ปัจจัยต้นทุนในการประกอบอาชีพ ประสบกับปัญหาด้านต้นทุนในการผลิต เช่น ราคา น้ำมันเชื้อ ราคาเครื่องมืออุปกรณ์ วัสดุที่ใช้ในการทำประมง โดยเฉพาะอย่างยิ่งราคาน้ำมัน ซึ่งมีมูลค่าต่อหน่วยที่สูงขึ้นและราคาอุปกรณ์ที่มีราคาสูง โดยไม่มีการปรับลดลงตามสภาพการณ์ ส่งผลให้รายได้ของชาวประมงไม่เพียงพอต่อการดำเนินชีวิต

2. ปัญหาด้านการตลาดของหมู่บ้าน เพราะผลผลิตที่ชาวประมงของหมู่บ้านหัวหินหามาได้นั้น จะนำไปจำหน่ายให้กับพ่อค้าคนกลางในหมู่บ้าน โดยที่ชาวประมงไม่ได้เป็นผู้กำหนดราคาในการซื้อขายผลผลิต ซึ่งจะคำนึงว่ามีผลผลิตและจำเป็นต้องขาย รายได้ที่ได้รับไม่เป็นตัวค้ำประกัน เพราะราคาซื้อ - ขาย ผลผลิตสัตว์น้ำในหมู่บ้านแต่ละชนิดมีราคาคงสภาพเดิมอยู่ตลอดเวลา ไม่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามอุปสงค์ อุปทาน หรือกลไกการตลาดเลย

จากปัญหาดังกล่าวเบื้องต้น สามารถมีวิธีแก้ไขปัญหาดังนี้

1. สามารถนำมาแปรรูปผลิตภัณฑ์ในช่วงฤดูกาลต่างๆได้
2. สามารถจัดตลาดชุมชนเพื่อให้ผู้ผลิตได้พบปะกับผู้บริโภคโดยไม่ต้องผ่านพ่อค้าคนกลาง
3. สร้างธนาคารปูหรือธนาคารปลา
4. ตั้งกลุ่มรับซื้อผลผลิตภายในหมู่บ้าน

จากวิธีแก้ไขปัญหาดังต้นที่กล่าวมานี้ สามารถช่วยฟื้นฟูเศรษฐกิจในหมู่บ้านให้ดีขึ้น ทำให้ชาวประมงพื้นบ้านมีวิถีชีวิตที่ดีขึ้น มีรายได้ที่จะนำมาจุนเจือครอบครัวเพิ่มมากขึ้น

ข้อเสนอแนะจากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ได้พบปัญหาและมีการเสนอจากการวิจัยที่ได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ดังนี้

1. ควรจะมีการจัดตั้งกลุ่มรับซื้อผลผลิตสัตว์น้ำในหมู่บ้านที่มีการแยกประเภทของผลผลิตสัตว์น้ำ สามารถที่จะเพิ่มมูลค่าของผลผลิตสัตว์น้ำ

2. ให้รัฐบาลโดยหน่วยงานการค้าผลผลิตสัตว์น้ำ กระทรวงพาณิชย์ กรมประมง ประสานงานดูแลเส้นทางการตลาดของหมู่บ้าน โดยการให้ความรู้ จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนระหว่างผู้ผลิตกับผู้บริโภคได้โดยตรง มีการกำกับดูแลผู้ประกอบการประมงที่จะได้รับข้อมูลในเชิงการตลาด การแลกเปลี่ยนผลผลิต

ควรจะสร้างธนาคารปูหรือธนาคารสัตว์น้ำอื่นๆ จากการศึกษาข้อมูลการวิจัยของนายสมพงษ์ หลีเกราะห์ (30 มีนาคม 2552) ได้ให้ข้อมูลในการเลี้ยงปูและการทำธนาคารปูถือเป็นทางเลือกหนึ่งที่สามารถเพิ่มรายได้ให้แก่ชาวประมงได้มากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กรมประมง 2550. ประวัติและความเป็นมาของกรมประมง, ค้นคืนวันที่ 12 สิงหาคม 2553

จาก www.fisheries.go.th/

นายสมพงษ์ หลีเคราะห์, 2552, โครงการเลี้ยงปูม้าในคอกเพื่อเป็นอาชีพทางเลือก บริเวณชายฝั่ง
อ่าวละงู จังหวัดสตูลแบบชุมชนมีส่วนร่วม, หน่วยประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.สตูล,
44-46

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, 2553. การประมงในประเทศไทย. เมื่อวันที่ 10 สิงหาคม 2553 จาก

th.wikipedia.org

ฐิติรัชต์ ไม่เรียง, 2547. การวิเคราะห์ระบบการตลาดสัตว์น้ำในอำเภอเมือง จังหวัดสตูล. สารนิพนธ์
วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาธุรกิจเกษตร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

อำพร เสาวพงษ์, 2535. การตลาดของสินค้าสัตว์น้ำและสินค้าสัตว์น้ำแปรรูปจากประมงขนาดเล็ก
และฟาร์มกุ้งบริเวณอ่าวปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช. กองนโยบายและแผนงาน
ประมง กรมประมง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

ภาคผนวก ก
แบบสอบถาม

แบบสอบถาม

ข้อมูลการประอาชีพประมงพื้นบ้าน บ้านหัวหิน หมู่ 1 ตำบลละงู อำเภอละงู จังหวัดสตูล

1. ประวัติและที่อยู่ของผู้ประกอบอาชีพประมง

ชื่อ-สกุล อายุ ปี

ที่อยู่

2. ประกอบอาชีพประมงประเภท

☐ ไข่มุก ☐ ลอบหมึก ☐ อวนปลา ☐ อวนปลาทราย ☐ ไข่มุก

3. เวลาในการประกอบอาชีพ

☐ ไปกลับทุกวัน ☐ เดือนละ 1 ครั้งๆ.....วัน ☐ เดือนละ 2 ครั้งๆ.....วัน

☐ เดือนละ 3 ครั้งๆ.....วัน

4. ผลผลิตที่ได้มา (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ หมึก ☐ ปลา..... ☐ ปู

5. การนำไปจำหน่าย

☐ ส่งแพ ☐ พ่อค้าคนกลาง ☐ ผู้ใหญ่บ้าน

6. ใครเป็นคนกำหนดราคา

☐ กำหนดเอง ☐ ผู้รับซื้อ

7. รายได้ต่อเดือน

☐ ต่ำกว่า 5,000 บาท ☐ 5,000 – 10,000 บาท ☐ 10,000-20,000 บาท

☐ 20,000-25,000 บาท ☐ 25,000-30,000 บาท ☐ 30,000-50,000 บาท

☐ 50,000 -100,000 บาท ☐ 100,000 บาทขึ้นไป

8. ปัญหาในการประกอบอาชีพ

.....

9. ต้นทุนต่อเที่ยว

☐ 1-500 บาท ☐ 500-1,000 บาท ☐ 1,000-5,000 บาท ☐ 5,000-10,000 บาท

☐ 15,000-20,000 บาท ☐ 20,000-25,000 บาท ☐ 25,000-30,000 บาท

☐ 30,000 บาทขึ้นไป

10. กำไรต่อเที่ยว

☐ 1-500 บาท ☐ 500-1,000 บาท ☐ 1,000-5,000 บาท ☐ 5,000-10,000 บาท

☐ 15,000-20,000 บาท ☐ 20,000-25,000 บาท ☐ 25,000-30,000 บาท

☐ 30,000 บาทขึ้นไป

ภาคผนวก ข
ภาพกิจกรรม

รูปเกี่ยวกับการเก็บข้อมูลในการทำวิจัย

ภาพที่ ข 1 สัมภาษณ์ผู้ประกอบการไซหมึก

ภาพที่ ข 2 สัมภาษณ์ผู้ประกอบการไซหมึก

รูปเกี่ยวกับการเก็บข้อมูลในการทำวิจัย(ต่อ)

ภาพที่ ข 3 สัมภาษณ์ผู้ประกอบการจับปลาหลังเขียว

ภาพที่ ข 4 สัมภาษณ์ผู้ประกอบการจับปลาทราย

รูปเกี่ยวกับการเก็บข้อมูลในการทำวิจัย(ต่อ)

ภาพที่ ข 5 เครื่องมือในการประกอบประมงพื้นบ้าน

ภาพที่ ข 6 เครื่องมือในการประกอบประมงพื้นบ้าน

รูปเกี่ยวกับการเก็บข้อมูลในการทำวิจัย(ต่อ)

ภาพที่ ข 7 ผลผลิตสัตว์น้ำ(ปลาลามา)

ภาพที่ ข 8 นำผลผลิต(ปลาหลังเขียว)ขายให้กับพ่อค้าคนกลาง

รูปเกี่ยวกับการเก็บข้อมูลในการทำวิจัย(ต่อ)

ภาพที่ ข 9 คนส่งผลผลิตส่งตลาดของพ่อค้าคนกลาง

ภาพที่ ข 10 คนส่งผลผลิตส่งตลาดของพ่อค้าคนกลาง

รูปเกี่ยวกับการเก็บข้อมูลในการทำวิจัย(ต่อ)

ภาพที่ ข 11 ผู้ประกอบการไซหมึก

รูปเกี่ยวกับการเก็บข้อมูลในการทำวิจัย(ต่อ)

ภาพที่ ข 12 ผลิตภัณฑ์พร้อมนำส่งพ่อค้าคนกลาง

ภาพที่ ข 13 ผลิตภัณฑ์พร้อมส่งพ่อค้าคนกลาง